

Eino Seino

Päivä
Helsingissä

Pilakuva

Helsingissä
Kustannus-
osakeyhtiö
OTAVA

EINO LEINO

PÄIVÄ HELSINGISSÄ

PILAKUVA

EINO LEINO

on ennen julaissut:

	Hinta
Maaliskuun lauluja	—: 50
Tarina suuresta tammesta y. m. runoja . . .	1: 50
Yökehrääjä. Runoja	2: 50
Sata ja yksi laulu	2: 50
Tuonelan joutsen. Näytelmäruno	1: 25
Ajan aalloilta. Runoja	1: 75
Hiihtäjän virsiä	—: 75
Johan Vilhelm. 3-näyt. näytelmä	2: 50
Sota valosta. 5-näyt. näytelmä	3: 50
Pyhä kevät. Runoja	2: 50
Kivesjärveläiset. Kertomaruno	2: 50
Kangastuksia. Runoja	2: 50
Päiväperhoja. Pieniä tarinoita	2: —
Helkavirsiä	2: 50
Simo Hurtta. Runosikermä	1: 50
Kaunosielu. Kuvaus	1: 75
Talvi-yö. Runoja	1: 75
Naamioita. Näytelmiä	3: 25

Suomalainen Näyttämötaide 19 ⁹/₄ 02 2: —

EINO LEINO

PÄIVÄ HELSINGISSÄ

PILAKUVA

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

HELSINGISSÄ 1905
HELSINGIN UUSI KIRJAPAINO-OSAKEYHTIÖ.

1.

Hän oli vain vaatimaton tuntiopettaja eräässä maaseutukaupungissa. Hänen palkkansa riitti juuri niukin naukin jokapäiväiseen toimeentuloon ja vuotuisiin velankorkoihin; lyhennyksistä ei voinut olla puhetta. Hän oli ehtinyt jo ohi viidenkymmenen eikä ollut päässyt vielä edes niin pitkälle, että olisi saanut omia huonekaluja hankituksi. Hänen kirjansa olivat hujan hajan lattialla siinä pienessä ylisikamarissa, jossa hän asui, liinavaatteensa säilytti hän vanhassa, suuressa hylkeennahkaisessa kapsäkissä, muisto isän kodista, ja syömässä kävi hän työväen keittiössä. Samassa paikassa istui hän myöskin joka ilta teelasinsa ja rakkaiden sanomalehtiensä ääressä, joiden lukemista hän ei milloinkaan laiminlyönyt. Koulupojat kävivät juttelemassa hänen kanssaan politiikasta —

heillä oli lupa käydä työväenkeittiössä — ja monet heistä muistelivat vielä kauan koulusta päästyäänkin kaipauksella tuota vaatimatonta, aina hyvántahtoista miestä, jonka hapsset olivat jo harvenneet ja selkä käynyt jo kumaraksi, mutta jonka otsa oli korkea ja kirkas ja jonka silmissä paloi ainainen leikinlasku ja sydämessä sammumaton nuoruuden ja pyhän innostuksen lieska. Hän oli patriootti kiireestä kantapäähän ja vaikka hänellä itsellään ei ollut enää paljoa annettavaa isänmaalleen, tahtoi hän innostaa ja herättää niitä, joilla oli enemmän. Moni siemen lankesi tien oheen, mutta moni myöskin kiittää ikuisesti maisteri Teofilus Malakias Tavelaa harrastuksestaan yleisiin asioihin ja maan ja kansan kohtaloihin.

Vanhasta tottumuksesta sanottiin häntä maisteriksi, vaikka hän ei ollutkaan ikinään mitään tutkinnoita suorittanut. Hän oli ainoastaan ylioppilas. Mutta hän oli nähnyt aikoinaan myöskin parempia päiviä. Hän oli ollut ennen tunnettu osakuntapuhuja ja esiintyi vieläkin mielellään Runeberg-juhliissa y. m. vaatimattomissa tilaisuuksissa, joita tuossa pienessä maaseutukaupungissa silloin tällöin toimeenpantiin. Hän oli ollut Snellmanin personallinen tuttava, Aug. Ahlqvistin vifti-

toveri, oli veli kaikkien vanhan puolueen merkkimiesten kanssa ja ollut jo kerran ehdolla Uuden Suomettaren toimitussihteeriksi. Korkeammin ei hänen kunniansa kukko kuitenkaan ollut koskaan kiekahtanut.

Omaten nuoruudessaan jonkunverran kaulonkirjallisia taipumuksia — hän oli julaissut myöskin painosta ohuen novellikokoelman — oli hän nimittäin toiminut useita vuosia erään maaseutulehden toimittajana, seuraten uskollisesti käskyjä pääkortteerista ja ylistäen Yrjö-Koskisen valtiotaitoa. Kun sitten ruvettiin kansanopistoja perustamaan, oli hän hakenut ja saanut johtajan paikan ja antautunut kaikesta sydämestään kansanvalistuksen kalliille asialle. Pian oli hän kuitenkin tympeytynyt tähän ja katsonut olevansa paremmin paikallaan osuuskaupan johtajana — eräs maan ensimmäisiä — joka kuitenkin pian teki vararikon. Sen jälkeen oli hän vielä koetellut opettajainta työväenopistossa, johtokunnan jäsenen tointa eräässä Kansallispankin haarakonttorissa — hänen helsinkiläisten ystäviensä homma! — ja asettunut vihdoin historian ja maantieteen opettajaksi yksityiseen, mutta valtioapua nauttivaan tyttökouluun eräässä maamme pienimmistä ja syr-

jäisimmistä sisämaan kaupungeista. Siinä aikoi hän myös pysyä ikänsä.

Kuitenkin oli hän halki elämänsä harhaillevan juoksun säilyttänyt saman rakkauden julkiseen elämään ja — sanomalehtiin. Ne olivat hänen henkensä ja verensä. Hän seurasi jokaista pienintäkin pilvenvivahdusta meidän valtiollisella taivaallamme, teki laskujaan, veti johtopäätöksiään ja ennusti kuin paras almanakka. Myöskin ainaisen, elämää ymmärtävän huumorinsa hän oli säilyttänyt ja siksi kuunteli jokainen mielellään hänen poliittisia kannunvalamisiaan. Paras kaikista oli kuitenkin, että hän oli säilyttänyt nuorekkaan ja hehkuvan sydämensä.

Hän otti todellakin osaa koko isänmaan iloihin ja suruihin täydestä sielustaan ja mielestään. Viimeiset vuodet olivat olleet hänelle murheen ja jännitetyn ajatustyön vuosia. Hän oli valvonut monet yöt unettomana vuodellaan ja pessyt koko ruumiinsa kylmällä vedellä aamun koittaessa. Yrjö-Koskisen promulgatsioni-politiikka oli ollut kova isku hänen ihailulleen ja tämän „avoin kirje“ oli ollut vähällä tehdä siitä kokonaan lopun. Kuitenkin oli hän lähettänyt surunvalitussähkösanoman hautajaisiin. Hän ei hyväksynyt kotimaisen hallituksen menettelyä eikä Uuden

Suomettaren kirjoitustapaa, mutta luki itsensä kuitenkin „maltillisiin“. Prokuraattorin murha oli kauhistanut häntä ja hän oli itse hommannut omasta kaupungistaan protestikirjelmän, jonka alla ensimmäisenä luettiin hänen nimensä. Hän oli kirveltelevin sydämin seurannut yhä kasvavaa puolueriitaa ja suri syvästi entisen suomenmielisen puolueen kahtia jakoa. Hänen luonnolliset vihamiehensä olivat yhä edelleenkin „sveesit“, vaikka viimeisten vuosien kovat kokemukset olivatkin tuota vihaa suuresti lauhduttaneet. Mieluimmin olisi hän suonut, että kaikki puolueet olisivat yhtyneet ja Suomi seisonut voimakkaana ja yksimielisenä.

Hän ei käsittänyt, kuinka voitiin riidellä, kun asia kuitenkin oli niin selvä. Hän hyväksyi perustuslaillisten passiivisen vastarinnan, virkamiesten eroamiset ja asevelvollisuuskutsuntain vastustamisen. Hänen olisi siis oikeastaan pitänyt kuulua perustuslailliseen puolueeseen. Mutta ei hän hyväksynyt yksityisten miesten „prikkaamista“, ei mitään mielenosotuksia eikä „pimeitä päiviä“, vielä vähemmin valtiopäivän kantaa äänioikeuskysymyksessä taikka yleensä oppia „laillisista edellytyksistä“. Niiden tähden killui hän vielä kiini hallituspuolueessa, vaikka tuo

lanka olikin käynyt vuosi vuodelta ohuemmaksi. Ollen itse kansanvaltainen kiireestä kantapäähän olisi hänen oikeastaan pitänyt kuulua sosialistiseen puolueeseen, mutta siitä estivät taas häntä hänen akateeminen kasvatuksensa ja yleiset kultuuriharrastuksensa, joille hän ei tavannut tarpeeksi kaikupohjaa työväenaatteen nykyisissä ajajissa. Ollen myöskin vapaamielinen vereen ja sydämeen saakka, olisi hänen paikkansa jo ammuin ollut „Nuoren Suomen“ parissa, mutta siitä estivät taas häntä hänen personalliset tuttavansa toisessa puolueessa ja hänen leimuava ruotsalaisvihansa. Näin oli hän jäänyt iäkkään heilumaan puolueiden keskivälille, ja vaikka hän virallisesti vanhojen traditsioniensa takia lukikin itsensä hallituspuolueen jäseneksi, olisi hän yhtä hyvin voinut kuulua mihin niistä tahansa. Hän hyväksyi jonkun osan jokaisen puolueen toiminnasta eikä kaikkea minkään. Hän oli tarpeeksi kaukana varsinaisen puolue-elämän vilinästä voidakseen pysyä omana personallisena itsenään ja kuitenkin, jokapäiväisen, intohimoisen sanomalehtilukemisensa kautta, tarpeeksi lähellä sitä, voidakseen muodostaa tarkat käsityskannat jokaisesta ajan ilmiöstä. Hän oli Teofilus Malakias Tavela.

— Minä olen suomenmielinen, perustuslaillinen, kansanvaltainen ja vapaamielinen mies, oli hänen tapansa kehuskella itseään koulupojille Työväen keittiössä. Jos koko Suomi olisi niinkuin minä, ei meillä olisi hätäpäiviäkään.

Kuten kuuluu, ei hänellä ollut niinkään pienet käsitykset itsestään, ei ainakaan valtiollisista mielipiteistään, vaikka hän muuten olikin käytökseltään kovin vaatimaton. Päinvastoin piti hän itseään aika valtiomiehenä ja katsoi, että hänen kykynsä, oikein käytettynä isänmaan palvelukseen, olisi voinut aikoinaan tuottaa sille arvaamattomia siunauksia. Nyt huomasi hän kyllä itsekin olevansa liian vanha tavoitellakseen enää mitään sentapaista kuuluisuutta, mutta kuitenkin oli hänellä vielä yksi lempi-ajatus, joka oli kypsytynyt aivan vihoviimeisinä aikoina ja jota hän katsoi olevansa kutsuttu toimeenpanemaan.

Se oli: sovinto puolueiden välillä.

Hän oli miettinyt sitä vahvasti. Hän oli tehnyt pitkiä kävelymatkoja kaupungin ympäristöön, pitänyt puheita kuusille ja aidanseipäille ja palannut takaisin posket innostuksesta punottavina. Hän oli puhunut asiasta myöskin koulupojille ja saavuttanut heidän

kaikkien rajattoman kannatuksensa. Hän oli yrittänyt puhua siitä myöskin lyseon opettajille, mutta nämä olivat hyväntahtoisesti keskeyttäneet hänet, taputtaneet häntä olkapäälle ja kehoittaneet matkustamaan Helsinkiin selittämään asiata puolueiden pääkortteerissa: he eivät sille mitään voineet.

— Läheltä pitää, etten matkustakin.

Se piti jo niin läheltä, että hän kirjoitti kirjeen veljenpojalleen Helsinkiin, joka siellä oli suuren asianajoliikkeen omistaja ja yksi nuoren puolueen tunnetuita miehiä. Tähän tosin ei kuulunut mitään vastausta, mutta ajatus iti ja kasvoi hänen sielussaan. Kukatiesi oli hänkin luotu tekemään kerran jotakin suurta, kukaties oli hän sittenkin luotu pelastamaan isänmaan? Sen tehtyään voisi hän rauhassa harmaan päänsä lepoon kallistaa. Hän olisi elänyt.

Hän puhui matka-aikeestaan koulupojille ja nämä pitivät sitä aivan luonnollisena. Heidän mielestään oli setä Malakias niin oikeassa, että hänen täytyi onnistua, kun hän vaan pääsisi sitä puolueiden johtajille mieskohtaisesti esittämään. He luottivat rajattomasti hänen valtiomiestaitoonsa ja ihailivat jo edeltäkäsinkin häntä Suomen Gladstonena,

Bismarckina. Hän teki suorastaan väärin isänmaatansa kohtaan, ellei hän matkustaisi.

Niin palkkasi hän itselleen sijaisen tuntiopettajan, tarkasti hylkeennahkaisen kapsäkinsä sisällyksen ja matkusti kesken lukukautta eräänä kauniina talvisena aamuna päätäpahkaa Helsinkiin.

2.

Hän saapui Helsinkiin klo 12 päivällä ja ajoi suorastaan veljenpoikansa luo. Tämä nouseskeli juuri makuultaan.

— Kah! Setä! No, ei kummemmalla hevosella ajeta! Sinä Helsingissä?

— Minä itse, omassa korkeassa persoonassani. Saanko luvan esitellä: Teofilus Malakias Tavela, tuntiopettaja yksityisessä tyttökoulussa. Suomenmielinen, perustuslailinen, vapaamielinen ja kansanvaltainen mies. Sinun piikasi ei tahtonut päästää minua sisälle, mutta minä tulin vaan. Tässä minä nyt olen.

Hän seiso i todellakin siinä, keskellä varatuomari Tavelan mukavaa nuorenmiehen salonkia, turkki päällä, päällyskengät jalassa ja hirvittävän suuri hylkeennahkainen kappasäkki kädessään, niin lujana ja voitonvar-

mana, tyytyväisenä ja poskipäät pakkasesta punertavina, ikäänkuin hän olisi voinut vaatia koko maailman taisteluun kerallaan. Hänen rinnallaan näytti pitkä, laiha ja kalpeakasvoinen veljenpoika suorastaan vähäpätöiseltä.

— Tervetulemaan! Kenties kuitenkin tahdot riisua turkkisi, sillä aikaa kuin minä viimeistelen vähän tätä maallista olemustani. Mitä kello mahtanee ollakaan?

— Sinä nukut myöhään.

— Tuli istutuksi vähän ulkona eilen illalla. Käy istumaan, käy istumaan!

Veljenpoika katosi viereiseen huoneeseen, mutta palasi pian takaisin täydessä asussaan, viinipullo ja pari pikaria kädessään.

— Arvelen, että pieni tuikku näin aamutuimaan ei ehkä tekisi pahaa sinulle. Oletko syönyt?

— Söin Riihimäellä. Kuulepas, minusta näytti niinkuin sinä olisit onnahtanut hiukan toisella jalallasi. Reumatismiä?

— Oh, se on ainoastaan pieni muisto nuoruuteni myrskyisiltä ihannevuosilta!

— Arvattavasti, samoin kuin kalju päälakesikin. Maljasi!

— Maljasi! Ja vielä kerran: tervetullut Helsinkiin.

He kilistivät ja sytyttivät sikaarin. Sitten katselivat he hiukan toisiaan.

— Sinä asut mukavasti, sanoi setä.

— Miksen asuisi! sanoi veljenpoika, kun on nuori ja naimaton . . .

— Niinkuin minä esimerkiksi.

— En tarkoittanut juuri sinua. Mutta todellakin, setä, eiköhän sinun olisi jo aika mennä naimisiin?

Tämä oli heidän tavallinen pilanaiheensa entisiltä ajoilta, jolloin he olivat paljonkin yhdessä olleet. Oikeastaan saikin varatuomari Tauno Tavela kiittää setä Malakiasta ensimmäisestä henkisestä kasvatuksesta, sekä jo koulupoikana että myöhemminkin nuorena ylioppilaana. Ottamalla puheeksi sedän naimishommat tahtoi veljenpoika kohteliaasti huomauttaa, että hän ei ollut noita aikoja unohtanut.

— Niinkö arvelet? hymähti setä mielisään ja veti viiksiään. Minulla onkin jo lintu paulassa.

— Ehkä kaulassakin?

— Toistaiseksi ainoastaan tämä villainen kaulahuivi, jonka myös pyydän riisua sinun luvallasi.

He nauroivat ja kilistivät jälleen. Setä viihtyi mainiosti sohvankulmassa. Hän oli

syönyt hyvästi Riihimäellä, matka oli temmaissut hänet pois tavallisesta, painostavasta ympäristöstään ja tulo pääkaupunkiin oli virittänyt hänen mielensä todelliseen juhlatunnelmaan.

Hän kohotti lasinsa ja lauloi vanhalla särkyneellä tenorillaan:

„Noh, miehet, miekat naulahan
nyt pankaa riippumaan,
käs' toinen neidon kaulahan
ja malja oikeaan.“

Kuitenkaan ei hän ollut matkansa suurta ja pyhää tarkoitusta unohtanut.

— Kuulepas, sinä et vastannut minun kirjeeseeni, sanoi hän yht'äkkiä kulmiansa rypistäen.

— Niin, suo anteeksi, tuota, minä olen lyönyt niin paljon muutakin laimin näinä aikoina. Sanalla sanoen: olen tietysti monta kertaa aikonut kirjoittaa . . .

— Sanalla sanoen: olet unohtanut.

— Sinäpä sen sanoit. Kun on yksi pää kesänsä talvensa . . . sitäpaitsi: minulla on todellakin tätä nykyä niin sekä pää että taskut täynnä papereita.

— Sinun pöydällesi on ilmestynyt myöskin naisen kuva. Oletko kihloissa?

— Hm. Tuota noin . . . toisin sanoen, en vielä.

— Mutta pian?

— Jumalan ja hyväpalkkaisen varatuomarin edessä ei mikään ole mahdotonta.

— Onneksi olkoon! Uskaltaako olla utelias?

— Ei vielä, vasta sitten kuin olemme syöneet päivällistä. Tulen mieluummin tunteelliseksi vasta iltapuhteella.

He kilistivät jälleen ja vaikenivat. Setä mietti kuulemiaan. Nyt oli veljenpojan vuoro.

— Kuulepas setä, mitä teet sinä pääkaupungissa?

— Suora kysymys. Enkö ole vielä sanonut sitä sinulle?

— Etpä suinkaan. Olet tosin jo heti ovesta esittänyt minulle valtiollisen ohjelmasi, suomenmielinen, perustuslaillinen, vapaamielinen . . .

— Ja kansanvaltainen mies. Niinkuin nakutettu! Juuri sitä varten olen tullut.

— Siis mitä varten?

— Saamaan aikaan sovintoa puolueiden välillä. *Concordia res parvae crescunt.*

Setä Malakias oli noussut juhlallisesti. Veljenpoika seurasi hänen esimerkkiään.

— Oivallista, aivan erinomaista. Ajatus puolueiden yhteistoiminnasta onkin ilmassa. Se voi muuttua todellisuudeksi minä päivänä tahansa. Concordia! Yhteisvoimin yhteistyöhön! Se juuri on tulevaisuuden tunnussana. Salli, että onnittelen sinua niin oikeasta päähänpistosta. Sinulla on todellakin paljon herkkää poliittista vaistoa, setä.

Setä katsoi häneen alta kulmiensa. Tekikö toinen pilkkaa hänestä vai muutenko vaan tapansa mukaan joutavia lasketteli?

— Mitäh? sanoi hän. Onko se ilmassa?

— Epäilemättä. Kaikki ihmiset puhuvat siitä. Nekin, jotka eivät puhu siitä, kaipaavat sitä. Kaikki puolueet ovat väsyneet taisteluun. Etkö ole lukenut tämänpäiväisiä sanomalehtiä?

— Luin ne junassa, mutta, suoraan sanoen, en ymmärtänyt. Valista minua, opeta minua, profeetta!

— Tähän ei todellakaan mitään profetaalista taitoa tarvita. Onhan se niin tuiki luonnollista. Hallituspuolueen äänenkannattaja puolustaa perustuslaillisten johtomiehiä ja oppositiosionin lehdet puhuvat parjaajista ja panettelijoista. Tällä pohjalla on sovinto tapahtuva. *In hoc signo vinces*, käyttääkseni sinun kielitaitoasi.

Setä tunsi suuren ajatuksensa äkkiä kuitistuvan sängen pieneksi. Äsken vielä tahtoi se tuskin mahtua koko maailmaan, nyt olisi hän sen jo varsin mukavasti voinut pistää housuntaskuunsa.

Mutta hän oli päättänyt seisoa lujana loppuun saakka.

— Hm, sanoi hän miettiväisesti ja asetui akkunan ääreen, kädet selän takana. Perhana, menivät perustuslaillisten johtajat plaskaamaan itsensä juuri parhaalla hetkellä! Vaikka minä oikeastaan luenkin itseni hallituspuolueeseen, en minä kuitenkaan toivoisi, että sovinto puolueiden välillä tapahtuisi juuri meidän omien virheittemme perustuksella.

Veljenpoika asettui hänen viereensä, samoin kädet selän takana ja samoin rypistäen otsansa miettiväisiin ryppyihin.

— Minun mielestäni on se ainoa luonnollinen pohja kaikelle ihmisten keskinäiselle yhteistoiminnalle. Me lainaamme kansallismielisiltä auktoriteetti-uskon, kotimaiselta hallitukselta diplomatian, perustuslaillisilta politiikan, ruotsinmielisiltä rahat ja työväenpuolueelta äänet. Saatpa nähdä, että siitä syntyy puolue, niin mahtava ja luja, että pitää olla itse piru, joka voi sitä vastustaa.

— Mahdollista kyllä, virkahti setä haja-

mielisesti ja katsahti syrjäkarein veljenpoikaansa.

— Se on aivan varma, sanoi veljenpoika.

Sitten vaikenivat he jälleen hetken. Lumikimmelsi katoilla ja päivä paistoi punaisiin tiiliseiniin.

— Sinä olet suuri leikinlaskija, sanoi setä.

— En koskaan sinun vertaisesi, sanoi veljenpoika.

Jälleen lyhyt äänettömyys.

— Mutta mitä Herran nimessä sinä sitten aiot tehdä tuolla noin kokoonpanulla jättiläispuolueellasi? puhkesi setä vihdoin puhumaan. Mikä on oleva sen ohjelma, mikä sen merkitys ulos- ja sisäänpäin?

— Ei mikään. Luonnollisesti: ei mikään. Siitä kaiketi voimme hetikohta olla yksimielisiä, koska sinäkin kerran ajat samaa asiata. Sitä vartenhan juuri yhdytään, ettei kenenkään tarvitsisi tehdä mitään. Kun tehdään, niin taistellaan. Kun väsyttään, niin sovitaan. Eikö se ole sinunkin yksityinen mielipiteesi?

Setä ei kuitenkaan vielä tahtonut oikein tottua toisen kevytmieliseen puhetapaan.

— Sinä olet perustuslaillinen, sinä? sanoi hän.

— Epäilemättä. Yksi suomenmielisten perustuslaillisten johtomiehiä.

— Mutta oletko sinä myöskin kansanvaltainen ja vapaamielinen?

— Minä olen mitä sinä vain tahdot. Mutta minulla ei ole nyt laillisia edellytyksiä olla . . . mitään.

Veljenpoika oli koskettanut arkaan paikkaan. Setä löi kätensä ikkunalautaan.

— Te ja teidän lailliset edellytyksenne! Te ette tee mitään muuta kuin haukottelette, sillä teillä ei ole laillisia edellytyksiä edes oikein nukkumaan. Kansallimielisillä, taikka niinkuin sinä sanot, hallitusmielisillä taas olisi siihen kaikki edellytykset, mutta heitä vaivaa eräs paha painajainen, jota he nimittävät historian tuomioksi. Myöskin työväenpuolue kuorsaisi mielellään hyvinkin äänekkäästi, mutta heillä taas ei ole yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta. Jospa hyvä jumala sen pian antaisi heille, että hekin pääsisivät levolle päivän vaivoistaan! Silloin olisi se sovinto puolueiden välillä saavutettu, jota te toivotte. Mutta se ei ole minun, saakeli soikoon!

Veljenpoika oli heittäytynyt selälleen sohvaan ja nauroi kuollakseen.

— Sanoinhan minä ettei vanhalle vertoja vedä. Leijona tunnetaan kynnestään ja setä Malakias hampaistaan. Maljasi! Tapani ei juuri ole olla imarteleva, mutta sentään täy-

tyy minun tällä hetkellä totuuden nimessä tunnustaa, että ylpeilen olla veljenpoikasi. Eläköön Teofilus Malakias Tavela, jonka kengännauhoja minä en ole kelvollinen päästämään!

Setää oli ruvennut ryvittämään.

— Pelkään, että vetää sinun akkunoistasi, sanoi hän kuivasti. Annapas minun kaulahuivini!

Setä vyötti jälleen villahuivin kaulaansa ja istui nojatuoliin. Syntyi pieni äänettömyys. Veljenpoika katsoi kelloaan.

— Onko sinulla meno jonnekin? kysyi setä.

— Ei aivan vielä, mutta kohta.

— Tärkeäkin?

— Ainoastaan erään arpajaistoimikunnan kokoukseen.

— Sinä kuulut arpajaistoimikuntaan?

— Minä olen komitean puheenjohtaja.

— Soo, soo. Mistä saakka olet sinä ruvennut harrastamaan kansanvalistusta?

— Tietysti siitä saaksa kuin olen tullut komitean puheenjohtajaksi. Tulot lankeavat yleishyödylliseen tarkoitukseen.

— Sitä en epäile. Kenen luona kokoonnutaan?

— Yliopettaja Lyyin luona. Eikö hän ole sinun vanha tuttavasi?

— Saattaa olla. Ketä muita kuuluu komiteaan?

— Tietysti ensiksikin rouva Lyy. Sitten: senaattorin rouva A., professorin rouva B., ja pankinjohtajan rouva C. Kolmanneksi: opettajatar, neiti Ilma Ainamo ja minä, varatuomari ja erittäin luotettavan asianajoliikkeen omistaja.

— Siis niin sanoakseni Suomen kansan henkinen valiojoukko? Sen puserrettu mehu ja kirnuttu kerma?

— Mutta setä! Älä nyt rupea sikamaiseksi keskellä jumalan kirkasta aamupäivää! Onkos nyt oikea aika ja paikka pilkantekoon ja vielä henkilön läsnäollessa, jota pian kutsuu korkeampi velvollisuus?

— Sanoit, että tulet tunteelliseksi iltapäivällä.

— Sanoin, että mieluummin valitsen sen hetken tunteilleni. Mutta ei sinun silti tarvitse tulla hävyttömäksi aamupäivälläkään.

Setä katsoi häneen yhä edelleenkin sangen epäluuloisesti.

— Kuka tuo neiti Ainamo on?

— Sinä ammut harhaan, setä. Se ei ole se.

— Hyvä on. Onko yliopettaja Lyyllä tyttäriä?

- Entäpä, jos olisikin!
- Kuinka monta?
- Ainoastaan kolme.
- Se ilahduttaa minua. Ja vanhin heistä?
- Setä! Minä varoitan sinua vielä ker-
ran: älä nyt rupea hävyttömäksi!
- On kuinka vanha?
- Vasta vähän päälle kolmenkymmenen.
- Siis suunnilleen sinun ikäisesi. Lykkyä
tykö!
- Setä! Se ei ole hän.
- Epäilemättä on se hän. Näen sen
valokuvasta.
- Sinä luulet siis, että minä nain Lean?
- Siksi että Rakelit eivät huolisi sinusta.
Mutta sinulla oli kiire kokoukseen?
- Taisi olla. Tuletko mukaan?
- Ei haluta. Pistäydyn mieluimmin yk-
sin tapaamaan yliopettajaa.
- Me syömme kaiketi sentään päivällistä
yhdessä?
- Voimme syödä.
- Missä?
- Ylioppilastalolla. Tietystikin.
- Siellä ei anneta enää ryyppyä. Etkö
ole lukenut sanomalehdistä?
- Olen. Siis Seurahuoneella.
- Hyvä on.

He astuivat äänettöminä ulos. Porraskäytävässä tuli heitä vastaan nuori mies, joka tervehti kohteliaasti. Hän tahtoi puhutella varatuomaria.

Setä astui yksinään kadulle. Hetken päästä palasi veljenpoika ja se nuori herra hänen seurassaan. He hyvästelivät toisiaan kohteliaasti ja erosivat. Setä odotti kadun kulmassa.

— Kuka se oli?

— Olipahan.

— Mitä hän tahtoi?

— Rahaa.

— Annoitko?

— Kyllä.

— Paljonko?

— Sata.

— Oliko hän maksanut edellisen?

— Ei.

— Sinä olit siis juomassa hänen kanssaan viime yönä?

— En. Se oli minun tuleva lankomieheni.

— Yliopettaja Lyy'n poika?

— Niin.

He vaikenivat ja kävelivät mykkinä vierekkäin pitkin kuuraista puistokatua. Molemmat tunsivat, että entinen keskinäinen ym-

märrys oli heidän välillään täydellisesti palautettu.

— Kuulepas, sinä et mennyt minulle enää siihen vekseliin?

— En.

— Miksi et?

— Siksi että sinä aina maksatat minulla.

— Tuokin toinen maksattaa.

— Minä en aiokaan sinun sisaresi kanssa naimisiin.

Setä hymyili. Nyt tunsi hän jälleen veljenpoikansa. Tämä oli heidän entistä hyvää väliään.

— Sinulla on kuitenkin hyvät tulot.

— Samallaiset voisivat itselläsikin olla.

— Minä kustansin kuitenkin sinun koulunkäyntisi.

— Sen olen minä maksanut sinulle monin kertaisesti takaisin.

Setää pyrki jo naurattamaan rakkaan veljenpoikansa herttaisuus. Mutta samalla muisti hän jälleen suuren ajatuksensa.

— Kuulepas: sikäli kuin minä ymmärsin, kuuluu tuohon toimikuntaan ainoastaan kansallismielisiä?

— Paitsi minä, niin.

— Mitäs sanoo siitä sinun oma puolueesi?

— He pitävät minua varsin epäluotettava.

— Ja kun he kuulevat, että aiot naimisiin yliopettaja Lyyntytären kanssa?

— Silloin pitävät he minua suorastaan isänmaan petturina.

He olivat pysähtyneet Lyyntasunnon edustalle. Molemmat olivat kohottaneet ylös turkinkauluksensa ja katsoivat toisiaan kuu-raisten kulmakarvain alta.

— Sovinto puolueiden välillä on siis sinulle tuiki toivottava?

— Se on vallan välttämätön minun avioliitolleni.

— Siksi tahdot sinä viedä minut yliopettaja Lyyntluo?

— Toivon, ettet kieltäydy tästä pikku palveluksesta.

— Voitko tehdä minulle vastapalveluksen?

— Epäilemättä.

— Esimerkiksi?

— Kirjoittamalla nimesi sinun vekseliisi.

— Tulen puolen tunnin kulutua. En tahdo tavata arpajaistoimikuntaa.

— Mihin nyt menet?

— Ostamaan vekselilanketteja.

Setä ojensi kinttaansa hyvästiksi. Veljenpoika puristi sitä talvihansikkaallaan. Mo-

lemmat hymyilivät kuuraisten partahuulten lomasta. Sedällä oli pitkä pujoparta, veljenpojalla lyhyeksi leikattu leukatupsu.

— Herodes ja Kaiphas ovat siis jälleen ystäviä? sanoi veljenpoika.

— Yhteinen hyöty on heidät yhdistänyt.

He erosivat. Veljenpoika aukaisi paraati-oven ja astui sisälle. Setä kääntyi taas takaisin keskikaupungille.

3.

Yliopettaja Lyyllä oli ollut tänä aamuna pitkä keskustelu poikansa kanssa.

Kun ei poika — Onni oli hänen nimensä — taaskaan ollut ilmestynyt aamiaispöytään, oli isä lähettänyt häntä herättämään. Poika oli lähettänyt piian mukana vastauksen, että hän ei vielä ollut juonut aamukahviaan eikä siis mitenkään voinut rasittaa ruumistaan syömisellä. Silloin oli isä suuttunut, käskenyt pojan heti paikalla nousta ylös ja mennyt itse omaan huoneesensa odottamaan. Hänellä oli Onnille jotakin hyvin tärkeitä sanomista.

Onni oli ilmestynyt hänen kamariinsa puolentunnin kuluttua, haukotellen, villaisessa aamunutussa ja jalat mukavasti tohveleihin pistettyinä. Isä itse oli kävellyt kiivaasti edes takaisin.

— Oliko isällä jotakin asiaa?

— Oli. Minä tahdoin puhua sinun tutkinnoistasi.

— Niistä ei todellakaan ole paljoa puhumista.

Ukko oli pysähtynyt ja katsonut poikaansa. Mikähän maailmanrannan kulkija tuostakin tulee!

— Minun mielestäni niistä voitaisiin vähitellen ruveta puhumaan. Sinä olet jo viidettä vuotta ylioppilaana.

— Isä oli kahdeksan vuotta . . . jos vanhat ylioppilaskataloogit nimittäin paikkansa pitävät.

Onni oli puhunut haukotellen ja väsyneesti ikäänkuin asia ei häntä vähääkään liikkuttaisi. Mennyt vielä tupakkapöydän luokse, juonut lasin vettä ja sytyttänyt paperossin. — Ukko yritti jo kiivastua.

— Se oli toista minun aikanani. Siihen aikaan olivat kurssit pitemmät ja luettiin perinpohjaisemmin.

— Minäkin olen lukenut perinpohjaisemmin.

— Mitä?

— Estetiikkaa, kirjallisuushistoriaa ja äärettömän joukon huonoja kirjoja. Tahtooko isä kuulustella?

Onnilla oli todellakin laajat tiedot aineessaan. Hän olisi koska tahansa voinut suorittaa asianomaisen laudatuurin ja oli jo esiintynyt silloin tällöin pienillä tutkielmilla sanomalehdissä ja aikakauskirjoissa, joista isä oli ollut sangen mielissään.

Ukko tunki jo suuresti leppyneensä.

— Lukisit hyviä kirjoja.

— Ei ole hyviä kirjoja, isä kulta.

Onni seisoi yhäti ovensuussa ikäänkuin kummastellen, miksi hänet oli ollenkaan käsketty tänne. Nähtävästi aikoi hän käyttää ensimmäistä tilaisuutta jälleen livistääkseen tiehensä.

— Istu!

— Kiitoksella mainitaan.

Tuo oli olevinaan sitä nykyaikaista seurustelutapaa. Ukko katsoi häneen ylenkatseellisesti.

— Tässä on sinulle edes yksi hyvä kirja. Lue se ja tule sitten puhumaan vanhempien ihmisten kanssa!

Ukko oli mennyt kirjahyllylleen, ottanut sieltä Agathon Meurmanin „Siivosta esiintymistavasta“ ja ojentanut sen pojalleen. Onni silmäsi laiskasti otsaketta.

— Ei ole loppua kirjojen tekemisellä ja liika lukemus vaivaa ruumiin. Mutta minä otan sen kaikissa tapauksissa.

— Lue se myös!

— Sekä luen että arvostelen.

— Mitäh?

— Ne ovatkin jo kiirehtineet sieltä sanoma-lehtitoimistosta. Tulin luvanneeksi kerran.

— Aiotko *sinä* arvostella Meurmania?

— Ei oikeastaan kannattaisi. Mutta voi-han sillä jonkun ihmisen huvittaa.

— Huvi on pääasia?

— Eipähän hyöty. Maksavat niin kovin vähän. Mutta jotakinhan tässä täytyy tehdä henkensä piteiksi.

Onni kirjoitteli perustuslailliseen lehteen. Tuo asia oli jo kauan ollut tikkuna ukon silmässä.

— Kirjoittaisit edes Uuteen Suometta-reen, sanoi hän lempeämmin. Minä luulen, että ne siellä mielelläänkin vastaanottaisivat sinun arvostelujasi.

— Myös tästä kirjasta?

Onni näytti kirjaa kädessään.

— Tiedä huutia!

Seurasi lyhyt, puhuva vaitiolo. Ukko sylkäisi uunin eteen ja jatkoi kävelemistään. Hän oli vanhan kansan mies, mutta työmies kiireestä kantapäähän. Nuorena ylioppilaana hän oli tietysti innostellut muiden mukana ja istunut myöhään yöhön ylioppilaskokouk-

sisä, mutta sen jälkeen hän ei ollut tehnyt muuta kuin työtä, kotona, koulussa, lukemattomissa johtokunnissa, Suomalaisen Kirjallisuuden Seurassa y. m. isänmaallisissa yhdistyksissä. Nyt oli hän yksi vanhan puolueen johtajia ja käveli puolituntisensa finspongilla niinkuin muutkin miehet.

Oikeastaan hänellä ei ollutkaan muuta poikaansa vastaan kuin että tämä olisi tehnyt työtä, mitä tahansa. Perustuslaillinen muka! Kuka ei tässä maassa perustuslaillinen ollut? Vapaamielinen! Kuka ei ollut nuoruudessaan ollut vapaamielinen? Tutkinnot! Kuka ei ollut ylioppilaana vetelehtinyt ja kuitenkin suorittanut opinnäytteensä kunnialla? Voi olla hyväkin, että katseli hiukan ympärilleen maailmaa eikä heti syöksynyt läksyistä läksyihin niinkuin monet nykyajan nuoret. Varoja ei häneltä puuttunut ja pojalla oli kyllä vielä ikää miehitykseen.

Mutta työtä tuli hänen oppia tekemään, työtä!

— Millä sinä aiot elää?

Ukko oli pysähtynyt mietteissään poikansa eteen ja laukaissut tämän arvaamattoman kysymyksen.

— Elää?

— Niin. Tulla toimeen maailmassa. Esteetikallako?

Onni oli todellakin ensi hetkessä hiukan ällistynyt. Mutta hän tapasi kohta jälleen mielenmalttinsa.

— Tjah, sitä samaa minäkin olen tuuminut.

— Ja tullut mihin tulokseen?

— Että parempain ihmisten lapset eivät kuitenkaan kuole nälkään.

Onni katsoi isäänsä suoraan silmiin hymyillen mitä herttaisimmin. Ukko kohautti hartioitaan.

— Älä ole siitä niin aivan varma! Minä voin kuolla milloin tahansa.

— Minun mielestäni ei isä milloinkaan ole näyttänyt niin terveeltä ja elinvoimaiselta kuin juuri tällä hetkellä.

— Äitisikin suree sinun tähtesi. Häpeisit vähän!

— Äidin kanssa tulen minä kyllä toimeen.

Ukko teki jälleen kierroksen lattialla. Pysähtyi poikansa eteen, rypisti kulmiaan ja lausui tällä kertaa varsin vakavasti:

— Sinun täytyy todellakin muuttaa elintapojasi. Minä en ilkiä nähdä sitä enää. Aina kun tulen koulusta, törröttävät sinun

patiinasi eteisessä niinkuin mitkä monumentit.

— Ainakin näkee isä niistä, että omistaja on kotona.

— Voit tulla aikaisemmin kotiin. Minä en ymmärrä, mistä sinä saat rahaa istua joka ilta ravintolassa.

— En isältä ainakaan.

— Minä annan sinulle riittävästi, mutta en ylellisesti.

— Riittäähän ne tupakkarahoiksi.

— Niiden pitäisi riittää kohtuulliseen elantoon. Sanomalehdestä sinä voisit ansaita, mutta sinä et viitsi.

— Ovathan ne tarjonneet sieltä toimittajapaikkaa. Tahtooko isä, että minä ottaisin sen?

Onni tiesi kyllä, mitä hän sanoi. Yliopettaja Lyy ei sallisi koskaan, että hänen poikansa rupeaisi perustuslaillisen lehden vakinaiseksi toimittajaksi.

— En. Minulla on sinulle muuta työtä. Sinä tiedät tuon sanakirjatyön, joka minulla on suoritettavana Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta. Kaikki aineisto on siihen valmis, mutta minä en ole ehtinyt sitä järjestämään. Kas tässä!

Ja yliopettaja Lyy avasi kirjoituspöytänsä kaapin ja löi Onnin eteen hirmuisen pinkan paperiliuskoja, jotka olivat sidotut nuoralla jonkinlaiseen pussiin. Avasi toisen kaapin ja löi toisen pinkan. Avasi kolmannen samalla seurauksella. Näytti niinkuin ei tavallinen ihmis-ikä olisi riittänyt noiden järjestämiseen.

Onni tunsu verensä todellakin kauhusta jähmettyvän, ajatellessaan että edes jonkun toisen täytyisi tehdä tuo jättiläistyö, saati sitten hänen.

— Tarkoittaako isä . . . ?

— Tarkoitan. Sinulle maksetaan hyvästi. Saat saman palkan kuin minäkin saan. Minä käyn sitten vaan läpi ja tarkastan.

Siinäpä se! Isä näytti varsin vakavalta. Onni tiesi kyllä, milloin hänen kanssaan oli leikkimistä, milloin ei. Nyt oli hänellä tosi merrassa.

Kuitenkin teki hän vielä viimeisen epätoivoisen yrityksen lyödäkseen asian leikiksi.

— Ajattelin että sopisi hellittää hiukan etukäteen . . .

— Ei penniäkään.

— Minulla olisi tänään juuri eräs osakunnan laina . . .

— Olkoon vaikka kaksi! Ellet sinä tee työtä, silloin kuin sitä sinulle tarjotaan, olet

hulttio. Tiedä, että moni köyhä ylioppilas olisi seitsemännessä taivaassa saadessaan samoilla ehdoilla ansiota. Hyvästi!

Onni näki, että hänen täytyi tällä kertaa ainakin olla suostuvinaan, ellei hänen mieli aivan suututtaa isäukkoaan. Se ei suinkaan ollut hänen tarkoituksensa. Hänen ei yleensä tehnyt mieli jännittää jouta liiaksi, ensiksi-kin sentähden, että hän todellakin piti isästään, ja toiseksi sentähden, että hänen kansallistaloutensa ei sallinut mitään lopullista rinnanröyhistystä. Äidinkin vuoksi oli sellainen vältettävä.

Hän riisui sentähden huokaisten villaisen aamunuttunsa, asetti paperipinkat sen sisään ja sitoi kaikki tyyni hihansuista valtavaksi nytyiksi. Sen jälkeen katsoi hän koomillisella haikeudella isäänsä, joka tarkoin seurasi tuota toimitusta.

— Mitä nyt teet?

— Eipähän näitä käsissään kantamaan!

Senjälkeen viskasi hän säkin hartioilleen ja kääntyi ovea kohti.

— Oliko isällä jotakin muuta?

— Ei. Taikka: minä varoitan sinua vielä kerran vipppausretkistä. Täytyy panna suu säkkiä myöten.

— Siinä tapauksessa se olisi sangen suuri, ainakin mitä tähän säkkiin tulee. Mutta pannaan mieleen!

— Huonot sukkeluutesi voit säästää perustuslailliseen äänenkannattajaasi. Kertoivat eilen Kansallispankissa, että sinä olet diskonteerannut siellä erään vekselin.

— Hätä ei lue lakia.

— Se on sopimatonta. Kenen nimillä?

— Hyvillä nimillä. Varatuomari Tavelan ja . . .

— Tunnetko varatuomarin?

— Ainoastaan tilapäisesti. Kapakkatuttavuus.

— Sitä vähemmän on sinulla syytä olla raha-asioissa hänen kanssaan. Ettes häpeä!

— Mitä se tekee näin langosten kesken?

— Häh?

— No niin, ainakin tulemme pian siksi, elleivät vanhat merkit petä. Eikö isä ole huomannut?

— Mitä?

— Että varatuomari käy meillä tuhka-tiheään.

— Hän kuuluu arpajaistoimikuntaan, olen minä kuullut.

— Mutta miksi hän kuuluu arpajaistoimikuntaan?

— Se on hänen asiansa.

— Epäilemättä! Impi alkaakin jo vanheta käsiin.

— Hän on sinun sisaresi.

— Siispä meistä tulee langokset.

— Ole hupsimatta.

Mutta ukon mielenkiinto oli teroittunut. Kun hän oikein asiaa ajatteli, ei se ehkä olisi niinkään hullumpaa. Varatuomari Tavela olisi epäilemättä varsin arvokas vävy ja sitäpaitsi nuoren puolueen etevimpiä jäseniä. Impi Kaunikki alkaa myös jo olla sängen kypsynyt avioliittoon; sitäpaitsi oli hänellä vielä kaksi muuta tytärtä naitettavaa.

Se ei todellakaan olisi hullummaksi. Hän oli tavannut varatuomari Tavelan silloin tällöin Kansallistaloudellisessa yhdistyksessä ja he olivat myöskin usein vaihtaneet jonkun sanan. Erittäin selväjärkinen mies! Vahinko vaan, että hän kuului siihen puolueeseen. Mutta tällä tavallahan hänet voisi saada liitettyksi omaan leiriin, jos ei juuri kantaansa vaihtamaan, niin kaikissa tapauksissa suuressi modereeraamaan. Olkoon vain perustuslaillinen, kun ei ole parjaaja eikä panetteija ja suostuu yhteistoimintaan niiden kanssa, joiden kuitenkin kaikitenkin tuli vastata Suo-

men kohtaloista omantuntonsa ja historian tuomion edessä.

Sovinto puolueiden välillä oli välttämätön. Yliopettaja Lyy tunsu sen verissään ja hän oli jo kauan puuhannut sitä omien hengenheimolaistensa keskuudessa. Tämä naimiskauppa tulisi olemaan sille ikäänkuin näkyväinen symboli, sovinto pienoiskoossa, jumalan itsensä solmiama.

Kun vaan voisi olla oikein varma siitä, että asiassa olisi edes jonkinlaista perää! Kun ei Onni taas tapansa mukaan vaan puhunut hölynpölyä! Sen pojan puheisiin ei ylimalkaan ollut liikoja luottamista. Tuossa hän taaskin seiso ja virnotti ovenpielessä ikäänkuin olisi hyvänkin aarteen löytänyt.

Mutta ukko päätti kuitenkin tällä kertaa alentaa itsensä.

— Tiedätkö jotakin? sanoi hän tuttavallisesti.

— En paljoa.

— Onko äiti sanonut sinulle jotakin?

— Ei mitään.

— Entä Impi?

— Hän on ujo.

— Varatuomari?

— Hän on mennyt minulle vekseliin.

— Sinä et siis tiedä mitään?

— En mitään.

— Mene matkoihisi.

Hän meni ilkkuen, valtaisa nyytti olallaan. Yliopettaja Lyy käveli edestakaisin harmistuneena, kädet housuntaskussa, istahti keinutuoliin, sytytti piipun, mutta unohtui jälleen sormillaan kirjoituspöytänsä kulmaan rumuttamaan.

Se ei todellakaan olisi hullumpaa.

Mutta heti Onnin mentyä tuli äiti.

4.

— Minä en jaksa enää.

Hän oli sangen valtava ilmiö. Laaja ja lihavahko. Yliopettaja itse taas oli laiha ja käppyräinen. Hän tunsikin sentähden vaisto-
maista kunnioitusta aviopuolisoansa kohtaan, vaikka hänen hermonsansa eivät nyt enää myöhemmällä ijällä sallineet mitään äänekkämpiä voimankoetuksia.

— Mitä sinä et jaksa?

— Seisoa tuossa telefoonissa. Kun joka paikasta soitetaan ja kysytään ja hoilotetaan! Mitähän lienee muilla tämän kaupungin rouvilla toimitettavaa? Minusta tuntuu, niinkuin kasaantuisivat ne minulle kaikki.

— Sinä näytät todellakin sangen rasittuneelta.

Tämä oli kohteliaisuus. Rouva Lyy ei pitänyt mistään niinkuin siitä, että häntä

sanottiin rasittuneeksi. Se ikäänkuin ylensi häntä hänen omissa silmissään ja antoi hänelle mieluisan mielikuvan yleisen hyödyn marttyyrista, joka kärsi toisten velttouden ja toimettomuuden takia.

Yliopettaja ei nähtävästi tänään halunnut enää mitään voimankoetuksia. Kohtaus Onnin kanssa oli ollut hänelle tarpeeksi.

— No, ei olisi ihme, jos näyttäisikin! Jo varhaisesta aamusta piti minun olla liikkeellä niiden Käsityön Ystävien takia. Ja nyt on minulla taas koht'ikään arjapaistoimikunnan kokous. Kun vielä rupesivat täällä kokoontumaan!

Yliopettaja oli jälleen sytyttänyt piippunsa, keinutteli ja puhalteli filosoofisia savukiehkuroita. Hän oli tällä kertaa päättänyt olla todellakin maltillinen.

— Missäpä he kokoontuisivat! He ovat niin tottuneet siihen. Ilmankos tässä ollaan kansallisen viljelyksen etuvartioita.

Yliopettaja puhalsi toisesta suupielestään humoristisen savuseipään. Mutta hänen vaimonsa ei ollut tällä kertaa leikkituulella.

— Minä en todellakaan jaksa enempää.

— Maa ja kansa vaatii meidän kaikki voimamme. Hyvä hevonen kuolee valjaisiinsa.

— Niin sinä sanot. Mutta kun sitten saa palkakseen pelkkää kiittämättömyyttä!

— Toivotaan että historian tuomio tulee olemaan edullisempi.

Yliopettajan silmäkulmassa vilahti veitikka. Mutta hän rypisti heti jälleen otsansa arvokkaaksi.

Hänen vaimonsa ei ollut huomannut mitään.

— Tulevaisten sukupolvien vuoksihan tässä työskennellään. Mutta kyllä tämä nykyinen onkin hävytöntä, että . . . ajattelepas, professori Bäckin rouva ei minua eilen tervehtinyt, vaikka me tapasimme toisemme Kansallisteatterin edustalla.

— Mitä sinä välität ruotsinmielisistä!

— Kukapa heistä mitään välittikään, mutta on se sentään liian häpeämätöntä. Hänen miehensä on tosin professori, mutta mikä hän itse on? Ei muuta kuin miehensä vaimo.

Yliopettajan teki mieli jälleen laskea suustaan sopimaton sukkeluus. Mutta hän ei uskaltanut enää.

— Eiväthän he tervehdi senaattorien rouviakaan, lausui hän tyynesti. Eikä ihminen kuole kansalaisten ylenkatseesta.

Mutta tyyneydestään huolimatta täytyi hänen tunnustaa itselleen, että tuo seikka oli jo kauan aikaa häntä hermostuttanut. Ei suinkaan itsensä vuoksi, hän kyllä kestäisi mitä tahansa, vaikka pantaisiin häntä varten toimeen kansalaiskatkismus kaikessa laajuudessaan. Mutta vaimon ja lasten vuoksi. Eikä oikeastaan vaimonkaan, hänellä myöskin oli oma luonnonluoma panssarinsa, eikä suinkaan Onnin vuoksikaan, se poika kyllä löysi kaikissa olosuhteissa tilaa hyödyttömälle toiminnalle, mutta tyttärien vuoksi, erittäinkin noiden nuorempien, joiden vielä olisi pitänyt pysyä täydessä tietämättömyydessä tämän maailman pahuudesta, mutta jotka nyt jo nuorina imivät itseensä epäluuloa, vihaa ja katkeruutta. Se asia oli häntä jo kauan huolestuttanut. Sydämettömät! Myrkyttävät lasten ja imeväisten mielet. Tuosta vanhimmasta tyttärestä ei ollut niin paljon väliä, se kulki omissa utuisissa kolmenkymmenen kahden vuotiaan unelmissa, harrasti ruumiinpoltto-aatetta ja mietti, mitä lie mieltänyt. Mutta noiden kahden nuoremman, Ainon ja Alinan, aika olisi todellakin ollut vielä leikkiä ja karkeloida. Nyt uskalsivat tuskin ihmisten ilmoihin. Sellainen pitkitetty

piiritystila voisi ajan pitkään käydä terveydellekin vahingolliseksi.

Sovinto puolueiden välillä oli todellakin toivottava.

Mutta rouva Lyy ajatteli vain omaa itseään.

— Ei siitä kuole, mutta kyllä se vaan kipenöittelee joskus, kun näkee, mitenkä kaikellaiset lortit katsovat oikeudekseen nostella nokkiansa ainoastaan sentähden, että he nimittävät itseään perustuslaillisiksi. Mitä he sitten tekevät ja tekevätkö he mitään? Käyttävät aikansa tyhjään politikoimiseen ja polittamiseen, saamatta aikaan edes sen verran todellista, hyödyllistä, isänmaallista työtä kuin tarvitaan yksien arpajaisten hommaamiseksi. Nekin jäävät kaikki meidän niskoillemme. En minä noita ruotsinmielisiä niin vihaakaan, ne nyt ovat kerran mitä ovat, epäkansallista, tuulen tuomaa romua, jotka ovatkin vasta varsin myöhään Suomenniemelle asettuneet, mutta näitä nuorsuomalaisia, suomenmielisiä perustuslaillisia taikka mitä he ovat, jotka itse asiassa eivät ole mitään suomenmielisiä ja jotka kuuluvat samaan kielikuntaan ja joilta nyt jo sentään voisi odottaa enempää. Mokomatkin heiluhännät!

Rouva Lyy ei kammoksunut sanaa, jonka hän harva päivä näki painettuna Uudessa Suomettaressa. Hän ei lukenut koskaan Helsingin Sanomia, eipä edes Onnin kirjoituksia siinä lehdessä. Hän oli puolueväriiltään paavillisempi kuin paavi itse s. o. hänen miehensä, joka voi kyllä olla silmitön ja yksipuolinen politiikassaan, mutta joka omassa kamarissaan oli herttais in ja hyväntahtois in ihminen maailmassa.

Siksi ei hän puuttunutkaan puheesen, vaikka hän kylläkin hyväksyi vaimonsa pääasiallisen ajatusjuoksun. Nuorsuomalaiset olivat todellakin tällä hetkellä vastenmielisempiä kuin vikingit. Sillä he saarnasivat samaa oppia suomenkielellä ja myrkyttivät laajan maaseudun, jonka luonnollinen puoluekanta muuten olisi ollut kansallismielisyys. Kuitenkin oli heidän joukossaan monta kyvykästä miestä, joista oli todellakin vahinko, että he jäivät ainoan oikean isänmaallisen puolueen, kansallismielisyyden hyväksi käyttämättä.

Rouva Lyy jatkoi:

— Ajattelepas, että he, nuoren puolueen rouvat nimittäin, kieltäytyivät kaikki järjestään tästäkin arpajaistoimikunnasta! Eipä sillä, ettemme me olisi voineet yksinkin

saada mokomia aikaan — on tässä nyt suoriuduttu suuremmistakin vaikeuksista — mutta kun kerran on kysymyksessä koko maa ja koko kansa . . .

Yliopettaja ei enää kuunnellut niin tarkkaan hänen sanojaan. Hän vaipui hetkeksi miettimään sitä, mitä Onni oli sanonut hänelle.

Hän keskeytti äkkiä:

— Mutta varatuomari Tavela? Hän kuuluu toimikuntaan?

— No, hänellä nyt näkyy olevan hiukan enemmän järkeä päässä. Hän ei nyt iljennyt olla suostumatta, kun minä itse senaattorinrouva Tyrnin kanssa menin häntä pyytämään.

— Mitä sinä pidät hänestä?

— Mitäpä minä hänestä! Toimittaahan tuo ne asiat, jotka hänelle annetaan. Eipä sillä, että häntä hyödyn vuoksi olisi tähän komiteaan pyydettykään, mutta täytyi nyt saada joku perustuslaillinen. Mikä hän muuten on, en tiedä. Hieno mies tietystikin, osaa käyttäytyä ja puhua muustakin kuin politiikasta. Kuinka niin?

— Ilman vaan.

Yliopettaja ei vielä tahtonut julkaista salaisuuttaan. Täytyi tunnustella hiukan enempi maaperää.

Rouva Lyy oli noussut ja asettunut peihin eteen.

— Minä näytän todellakin aivan kalpealta. Kyllä sinä minun mielestäni hyvin voisit sanoa Impi Kaunikille, että hän jo saattaisi ruveta auttamaan minua. Hän juuri olisi omiaan istumaan näissä komiteoissa. Eipähän hänellä muutakaan työtä ole! Kulkee Ateneumissa piirustamassa, harrastaa rauhan-
aatetta ja nyt vielä tuota ruumiinpoltto-
yhdistystään. Esperanto puuttuu vielä! Katsoisi edes hyvän ja kunnan miehen itselleen . . .

Nyt ei yliopettaja enää voinut pidättää itseään.

— Entäpä, jos me katsoisimme? sanoi hän vieokkaasti.

— Minulla on muutakin tekemistä.

— Siinä tapauksessa täytynee minun pitää huoli siitä asiasta.

— Sinun!

Rouva Lyy ei todellakaan voinut olla naurahtamatta. Sepä olisi hauska näky, jos hänen miehensä, herra yliopettaja, vakava poliitikko ja vanhan puolueen tuki ja turva, alkaisi juosta etsimässä miestä tyttärelleen!

— Niin juuri. Kenties on jo katsottunakin.

— Aiotko perustaa avioliittotoimiston?

— Kansallisen panttilainausliikkeen minä olen jo perustanut.

Yliopettaja tuntui todellakin olevan tavallista paremmalla tuulella. Rouva Lyy katsoi aviopuolisoonsa, joka oli pannut piipun pois ja noussut ylös.

— Onko Onni jälleen jutellut sinulle joutavuuksia?

— Sinä tiedät siis?

— En mitään. Mutta minä tiedän, että hänen ainainen ja ruma tapansa on ilvehtiä sisariensa kustannuksella. Hän oli äsken täällä.

— Me puhuimme muista asioista.

Yliopettaja katsoi kattoon. Hän ei tiennyt oikein, jatkaisiko.

Mutta hänen vaimonsa tuli hänelle apuun.

— Me menemme kaiketi tänä iltana noihin iltahuveihin.

— Mitä siellä on?

— Ne ovat tosin ruotsinmielisten toimeenpanemat, mutta koska meillä pian on omatkin arpajaiset, taitaa olla parasta yleisen hyödyn kannalta näyttää sovinnollisuutta. Varatuomari Tavela pitää siellä puheen.

— Vai niin. Me menemme tietystikin.

Yliopettaja katsoi niin merkillisesti vaimoonsa, että tämä kysyi kummastuneena:

— Miksi niin erityisesti?

— Voi olla hyvä, että hänkin joskus tulee mukaan.

— Hän ei juuri pidä iltahuveista.

— Näistä pitää hän varmaan.

— Kuinka niin?

— Minä oletan sen.

— Hän ei tanssi.

— Ei hänen tarvitsekaan. Hän voi istua meidän kanssamme.

— Sitä huvia on hänellä kylläksi kotonaakin. Mutta eipä hän juuri näytä välittävän siitä.

— Me pyydämme jonkun nuoren ja hienon kavaljeerin hänelle seuraa pitämään.

— Esimerkiksi kenen?

— Esimerkiksi varatuomari Tavelan.

Nyt oli sana sanottu. Yliopettaja odotti jännitettynä.

— Jos hän suostuu, niin.

— Hän suostuu kyllä.

Nyt selvisi asia myöskin rouva Lyyllle.

— Häinkö on se sinun katsomasi?

— Mitäs puuttuu? mies kuin maisteri.

Hyväpalkkainen, vakaantunut nuori mies, eikä vailta valtiollista tulevaisuutta.

— Perustuslaillinen!

— Sovinto puolueiden välillä on oven edessä. Tämä tulisi vain sitä omalta pieneltä osaltaan jouduttamaan.

— Siis politiikkaa?

— Kuka tietää.

Yliopettaja Lyy näytti oikein diplomaatilta seisoessaan siinä, pitkässä syrtuutissaan, käsi ovelasti takinpoveen pistettynä. Tietysti oli asia hänelle sangen kaukana politiikasta. Mutta se huvitti häntä ja hän tiesi, että hän tällä selityksellä saisi vaimonsa parhaiten taipumaan myötätuntoiseksi mahdolliselle avioliitolle.

— Tiedätkö jotakin?

— Tiedän, mitä tiedän.

Ja yliopettaja näytti aina viekkaammalta. Hänen vaimonsa mietti hiukan.

— Siihen asiaan en minä pane tikkua ristiin, sanoi hän sitten päättävästi.

— Ei ole tarviskaan.

Ovikello helähti.

— Taitaa tulla jo se siunattu toimikunta. Jäätkö kotiin?

— Onpa minulla täällä omakin kokoukseni.

Rouva Lyy meni ja kuului jo eteisessä sydämellisellä äänellä tervehtivän tulijoita

Yliopettaja katsoi hänen jälkeensä ja löi näppiään. Nyt oli eukolla ainakin jotakin miettimistä yleishyödyllisten toimiensa lomassa.

Sitten istui hän kirjoituspöytänsä ääreen.

5.

Sillä välin kuin yliopettaja Lyyd luona näin suunniteltiin perheen ja yhteiskunnan kohtaloita, istui kultainen nuoriso Catanin kahvilassa erään nurkkapöydän ääressä suunnitellen omaa suhdettaan isänmaahan ja ihmiskuntaan. Sinne oli myöskin Onni sata-markkasensa kanssa ehättänyt.

Muun seuran muodostivat: Yrjö Yläne, hypermoderni arvostelija, Aaro Alanne, dekadenttikirjailija, Kalle Kaurio, huomattava musiikki-entusiastti ja Vilho Viksari, radikaalinen sanomalehtimies. Premiäärinäyttelijä Tuomas Tuulihattu ei oikeastaan kuulunut tähän ryhmäkuntaan, mutta oli liittynyt siihen tällä kertaa muiden puhetoverien puutteessa.

Suurinta ääntä piti tällä kertaa Vilho Viksari.

— Ajatelkaas, minä tulen suorastaan Helsingin Sanomien toimistosta. Herrat eivät ole suvainneet painattaa minun kirjoitustani. Eikä siinä kuitenkaan oltu muuta kuin aivan päällisin puolin haukuttu heidän omaa lehteään. Se on minulla täällä mukanani. Tahdotteko kuulla?

Yleisellä huutoäänestyksellä kumottiin ehdotus. Viksari yksinään huusi: „jaa“.

— Sikamaista se on kaikissa tapauksissa, sanoi. Minä protesteraan. Mitä on tehtävä? Sanan vapautta poljetaan.

— Meidän on kaiketi perustettava uusi lehti, huomautti Onni Lyy piloillaan.

— Ja uusi puolue, säesti Yrjö Yläne.

— Minä puolestani perustaisin mieluummin uuden isänmaan, sanoi Aaro Alanne.

— Myöskään koko tämä maapallo ei miellytä minua, ilvehti Tuomas Tuulihattu.

Mutta Vilho Viksari ei ollut leikkipäällä tänään.

— Ne kuuluvat hommaavan sovintoa siellä yläilmoissa, mutisi hän hampaittensa välistä. Helvetti!

— Taotaan me sillä aikaa aseita.

Se oli Kalle Kaurio, musiikki-entusiasti, joka lausui nämä syvämietteiset sanat.

— Eläköön musiikki!

— Häntä pystyyn!

Kalle Kaurion malja juottin sameassa absintissa. Se oli voittokulussaan maailman ympäri ehtinyt vihoviimein herättää myöskin Suomen punaposkisten dekadenttien huomiota.

Samassa syöksyi sisälle sosialistinen nuorukainen Pekka Pulliainen, tulipunaisessa kravatissaan.

— Minä tulen juuri työväenkokouksesta ylioppilastalolta. Kuinka te ette ole siellä?

— Pidetään täällä omaa kokousta.

— Koirien kirkonmenoa?

— Kuningas alkohoolin palvelusta.

Hän ennätti kuitenkin tällä kertaa istahtamaan. Muuten oli hänellä aina kiire ja taskut lentolehtiä pullollaan.

— Mitä uutta kokoukseen?

— Eipä mitään. Useimmat puhujat vihellettiin alas.

— Esiinnyitkö sinä?

— En tällä kertaa. Siellä oli myöskin eräs vanha herra, joka puhui jokseenkin järkevästi.

— Hänet vihellettiin myöskin alas?

— Ei, ulos. Hän meni niin että liepeet liehui.

— Tunsitko hänet?

— En. Mutta sanottiin, että se oli joku vanha lehtori maaseudulta.

— Suomettarelainen?

— Sanoi olevansa. Mutta puhui kuin pahin perustuslaillinen.

— Niinhän ne aina tekevät julkisissa kokouksissa.

— Se on sitä logiikkaa.

Mutta Pekka Pulliainen oli käynyt vaka-vaksi.

— Minä tahdon tutustua siihen mieheen. Mikä into, mitkä laajat näköalat! Hän alotti maailman luomisesta ja lopetti viimeisten päivien tapahtumiin. Sitä kuunneltiin suurella jännityksellä.

— Mutta miksi hänelle vihellettiin?

— Kun hän lopuksi mainitsi olevansa suomettarelainen. Minä aion heti ottaa selvän hänen osotteestaan.

— Kenties voisit vielä saada kiinni hänet.

— Luultavasti hän ei ole vielä ehtinyt kauaskaan.

Pekka Pulliainen nousi ylös ja lähti yleisen naurunremakan kestäessä. Vilho Viksari juoksi hänen peräänsä ja kysyi miehen nimeä. Ehkä voisi kyhätä jonkun pätjän asiasta.

— Tavela, Teofilus Malakias Tavela. Hän esitti itsensä heti alussa kaikuvalla äänellä. Suomenmielinen, perustuslaillinen, kansanvaltainen ja vapaamielinen mies.

— Erinomainen nimi.

— Ja merkillinen suomettarelainen.

Se oli todellakin ollut setä Malakias. Hän oli käyttänyt hyvin aikansa varatuomari-erottuaan. Oli ostanut vekselilanketit, riidellyt suomenkieltä osaamattoman neidin kanssa paperikaupassa ja nähnyt Ylioppilastalon edustalla sankan kansanjoukon. Mennyt kokoukseen, puhunut ja tullut ulos ajetuksi. Kaikki vajaan tunnin kuluessa.

Mutta Pekka Pulliaisen käynti oli antanut aika vauhdin nuorten miesten keskustelulle.

— Siinä on ainakin mies, jolla on ihanteita, huomautti Kalle Kaurio syvällä rintäänellä.

Hänen erikoisuutensa oli se, että hän osasi antaa syvämielisen ja metafyyssillisen kaiun kaikkein tavallisimmillekin sanoille ja asioille. Kukaan ei oikeastaan tiennyt, mistä se johtui, mutta häntä kuunneltiin tässä piirissä aina suurella kunnioituksella, niinkuin miestä, joka on murtautunut kaikki turhat mieli-

kuvat ja tuijottaa suureen ja tyhjään tunte-
mattomuuteen.

Tällä kertaa kylvi hän kuitenkin tien oheen.

— Niinkuin ei tässä muita olisi, hymähti
arvostelija viiksiään kiertäen.

— Pessimismi on myöskin ihanne, va-
kuutti dekadenttikirjailija.

— Taide on minun jumalani, julisti pre-
miäärinäyttelijä.

— Ja minun jumalani kuningas alkoholi,
kerskasi keveästi Onni Lyy.

Mutta musiikki-entusiasti katsoi yhä syvä-
mietteisesti eteensä.

— Se on kaikissa tapauksissa jotakin
positiivista. Teillä on jokaisella edes jokin
jumala. Minulla yksin ei ole mitään. Te
toki väitätte jotakin . . .

— Tietysti niin pian kuin me ajattelemme,
kivahti dekadentti.

— Siinäpä se. Jokainen ajatus sellaise-
naan on jo jotakin positiivista ja rajoittaa
ihmistä. Ei pitäisi ajatella mitään.

— Ei ainakaan paljoa, nauroi Onni Lyy.

— Ei ollenkaan. Te liikutte käsitteillä,
mutta tiedättekö, mitä käsitteet ovat oikeas-
taan? Ne ovat virvatulia. Petosta, valhetta!
Totta on ainoastaan se pohjaton rimpisuo,
jonka päällä ne leijailevat, nimittäin meidän

oma sisin itsetiedoton maailmamme. Ei ylöspäin, vaan alaspäin siis, ei päivään ja aurinkoon, vaan yöhön ja pimeyteen siis käy kaikkien totuuden-etsijäin tie.

Tällä kertaa hän oli onnistunut. Syntyi nuorten miesten ylle hetkeksi lyhyt, metafyyssillinen vaihtelu. Kukin tuijotti synkästi eteensä, ikäänkuin olisi jo tuntenut kätensä totuuden-etsijän salaperäistä lyhtyä puristavan.

Toistaiseksi puristi se ainoastaan absinttilasia.

Vilho Viksari oli istunut edellisen aikana äänettömänä. Hän ei ylipäänsä antautunut näin syvämielisiin asioihin ja sitäpaitsi oli hänellä oma pätkänsä mietittävänä. Vahinko vaan, että hän niin harvoin sai mitään painetuksi.

Nyt keskeytti hän yleisen vaihtelun:

— Mikä on totuus?

Kaikki tunsivat ikäänkuin paino olisi pudonnut heidän poveltaan.

— Totuus on itsensä etsiminen, koetti Kalle Kaurio vielä jatkaa äskeistä mielialaa.

— Jota ei löydä milloinkaan.

— Sepä se juuri onkin suurta. Tie, totuus ja elämä. Huomatkaa tämä kolmiyhteys.

— Alussa oli sana.

Vilho Viksarin kanssa oli mahdoton ylläpitää mitään vakavampaa keskustelua. Lumous oli haihtunut ja musiikki-entusiasti vaipui omaan onnettomuutta uhkaavaan vaittoloonsa, silmät synkästi kulmien alta etäisyyteen tuijottavina.

Mutta muut tunsivat jälleen päässeensä maailmallisempiin asioihin.

— Totuus on summa kaikkien ihmisten todellisuudesta, julisti Yrjö Yläne.

Hänen voimansa oli sanavalmius, jonka avulla hän milloin tahansa voi lasketella suustaan suppeita viisauden lauselmia. Ne eivät sanoneet juuri mitään, mutta se ei ollut tarkoituskaan.

— Minun todellisuuteni on teatteri, julisti premiäärinäyttelijä.

— Ja minun viina.

Onni Lyy kerskaili aina juomisellaan, ehkä juuri sentähden, että hän joi kaikista vähimmän.

— Ja minun naiset, sanoi dekadenttikirjailija, jotakin sanoakseen.

— Ja minun sanomalehti, kun me vaan saisimme oikean bulevardisanomalehden.

Tämä oli tietysti Viksarin lempiajatus.

— Minulla ei ole mitään todellisuutta, huokasi musiikki-entusiasti.

Hänen sanansa kaikuivat kuuroille korville. Oli kerta kaikkiaan jälleen päästy kiinni käytännöllisempään elämään.

— Minun mielestäni olisi ensiksi perustettava uusi teatteri, sanoi Tuomas Tuulihattu. Pieni, yksityinen teatteri, valitulle yleisölle, jossa koetettaisiin vaikuttaa yhtä paljon väreillä ja plastiikalla kuin sanoilla ja ajatuksilla.

Tämä oli liian vanha ajatus. Kukaan ei enää tarttunut siihen.

— Äh, teatteri! huusi Vilho Viksari. Kuka ihminen enää viitsii käydä teatterissa? Se on vanhettunut taidemuoto, joka ei enää vastaa tarkoitustaan. Sillä on ollut kaksi kukoistuskautta: toinen helleeninen, jolloin se oli jumalanpalvelusta, ja toinen renässansi, jolloin se oli markkinahuvia. Kolmatta ei tule. Kaikki nykyaikainen teatteri on vain noiden kahden äärimmäisyyden matkimista.

Tämäkään ei ollut mitään uutta. Mutta siitä kannatti kuitenkin keskustella.

— Minä puolestani taas luulen, että me juuri olemme uuden kukoistuskauden ovella, sanoi Yrjö Yläne. Teatteri on juuri se pirun kirkko, jota me tarvitsemme.

— Epäilemättä on kauneus jälleen tulemassa kansojen uskonnoksi, lausui vakauksella Aaro Alanne.

Hän nimitti itseään oikeastaan aivan väärin dekadentiksi. Hän oli kauneuden palvelija ja kulki alituudessa tunneväristyksessä.

Mutta Vilho Viksari piti innokkaasti puoliaan.

— Taide ja nykyaika! Kauneus ja työväenliike! Te olette vanhoillisia, rutivanhoillisia, niinkuin pohjaltaan kaikki kaunosielut! Te uneksitte palajamista ihmiskunnan lapsuuteen ja restaureeraatte vanhoja taidemuotoja niinkuin arkkitehdit katoollisia kirkkoja. Nykyajan taide on sanomalehti. Se on se teatteri, joka nykyään näyttää hyvälle hyvän muodon ja pahalle pahan, sanalla sanoen: pitää peilin meidän edessämme. Samalla se on myös koko maailman kokouspaikka, kestikievari, markkina-majatalo, niinkuin teatteri Shakespearen aikaan. Siinä on myöskin kaikki näyttelijänsä: korkeiden koturnien kävijät, toisin sanoen, mahtipontisten pääkirjoitusten sepittäjät, yleisön huvittajat, klownit, niinkuin minä ja moni muu, ensimmäiset rakastajat niinkuin Onni Lyy ja Aaro Alanne, ja teatterikonnat niinkuin Yrjö Yläne ja muut arvostelijat. Sitäpaitsi on siinä lukematon

joukko statistoja, varusmestareita, valaistuksen hoitajia, kuiskaajia, kulissimiehiä ja lopuksi ohjaajat ja tirehtööri. Sanomalehti on nykyään se taidemuoto, joka syleilee laajimmin olevaisuutta, joka yhdistää kaikki taiteet ja tulee nielemään kaikki muut. Te näette sen jo Amerikasta! Siellä ei kukoista muut kuin sanomalehti. Jumalan kiitos, sitä ei ainakaan ollut helleeneillä ei Shakespearella! Se on meidän oma keksimämme, „*une volupté nouvelle*“, niinkuin tämä sikaari. Eläköön Gutenberg!

Hän tyhjensi lasinsa innostuksen huumauksessa. Kukaan ei tiennyt oikein, puhui hän totta vai leikkiä. Mutta kaikissa tapauksissa oli hän hetkiseksi onnistunut kiinnittämään seuran huomion itseensä. Ja sehän oli pääasia.

— Sinä unohdit permannon, hymähti ylenkatseellisesti Yrjö Yläne. Se on kaiketi yleisö-osasto.

— Ja riitelevät puolueet, sanoi Aaro Alanne. Minusta on se vielä toistaiseksi sangen epävapaa taidemuoto.

Mutta Vilho Viksari oli kerran päässyt hyvän langan päästä kiini. Ja hän jatkoi järkähtämättä:

— Aivan niinkuin teatterit ennen olivat eri puolueiden äänenkannattajia, ovat nyt sanomalehdet. Jokaisella ministerillä on nyt oma orgaaninsa aivan kuin ennen prinseillä ja ylimyksillä omat teatterinsa. Samoin kuin ennen loukatut aatelisherrat tunkeutuivat miekkoineen näyttämölle, tunkeutuvat nyt loukatut kansalaiset sanomalehden toimistoihin. Samoin kuin ennen komeljantit olivat yleisesti halveksittuja . . .

— Ovat nyt sanomalehtineekerit, liitti pilkallisesti premiäärinäyttelijä.

— Vaikkapa niinkin. Ja samoin kuin draamojen tekemistä pidettiin ennen Shakespearen alempana kirjailemisena, mutta sonetteja ylempänä . . .

— Samoin pidetään kerran Vilho Viksaria suurempana kirjailijana kuin nyt Shakespearea.

Viksari oli saanut puhua jo liian kauan. Kukaan ei enää viitsinyt kuunnella häntä.

— Minä halveksin sanomalehtiä, ilmaisi lyhyesti kantansa Aaro Alanne.

— Ja minä puoluepolitiikkaa, julisti Tuomas Tuulihattu.

— Onnellisia miehiä, iski Yrjö Yläne asteen ylempää. Halveksuminen on sen mitalin toinen puoli, jonka toinen on entusiasmii.

Tämä oli taas jälleen yksi noita hänen viisaudensanojaan.

Onni Lyy oli istunut hetkisen äänettömänä ja katsellut ulos ikkunasta.

— Minun mielestäni on ihmis-elämän tarkoitus koettaa niin paljon kuin mahdollista asettua elämän ulkopuolelle, virkahti hän nyt filosoofisesti.

Mutta musiikki-entusiasti oli istunut vielä kauemmin äänettömänä. Nyt vilkastui hän äkkiä:

— Sinä sanoit sanasen, ystäväni. Juuri se on ihmis-elämän tarkoitus, josta eivät tiedä mitään päivän lapset. Tiedättekö, mikä on ollut minun elämäni onnellisin hetki? Se oli eräänä varhaisena aamuna. Taisi olla kevät. Tapasin itseni istumasta eräässä ikkunassa ja katsomassa päivänpaisteiselle pihamaalle. Liiterin seinä oli maalattu punaiseksi, mutta matalan puurakennuksen seinä keltaiseksi. Pihalla leikki parvi lapsia kirkuvanvärisissä puseroissaan. Eräällä pikku tytöllä oli kädessään sininen ilmapallo. Puurakennuksen portailla istui keskenkasvuinen juutalaistyttö paitaahasillaan.

Kaikki odottivat jännityksellä. Kalle Kaurio tuijotti eteensä, niin että silmät pullistuvat kuopissaan, piti pienen taidepaussin ja

koetti palauttaa mieleensä entistä elämystään niin selvänä ja kirkkaana kuin mahdollista. Hän jatkoi:

— Siinä ei sattunut mitään, siinä ei tapahtunut mitään. Pikkutyttö itki. Eräs pojista oli päästänyt lentoon ilmapallon. Juutalais-tyttö meni hänen luokseen ja otti hänet syliinsä. Hän huusi jotakin toisille lapsille ja torui. Toiset nauroivat hänelle. Kaikki tuo ei liikuttanut minua vähintäkään, minua ei sääliittänyt se, joka itki, eivätkä huvittaneet ne, jotka nauroivat, mutta kuitenkin oli heidän jokainen liikkeensä ja sanansa olevinaan minusta jotakin hyvin tärkeätä, jota minun välttämättä piti seurata ja tarkastaa. Minun pääni oli merkillisen kylmä ja kirkas. Ensimmäisen ja ainoan kerran elämässäni tunsin minä itseni pelkästään huomioiden tekijäksi enkä miksikään muuksi. Minä en suurentanut niitä enkä pienentänyt niitä, en tyyllitellyt niitä enkä lajitellut. Minä olin ainoastaan peili ja heijastin kaikki esineet ja asiat tuolla pihalla ehdottomasti oikein, jokaisen piirteen ja jokaisen värin, sellaisinaan kuin ne olivat. Minä ajattelin: tämä mahtaa olla jumalan suhde maailmaan. Sitten ajattelin minä: nyt olen minä oikea taideniekka.

Hänen kasvoillaan oli heijastus etäisistä maailmoista ja silmänsä olivat päästä putoamisillaan. Viksarin mielestä olivat ne jo vähintään kyynärän päässä tavallisista olinpaikoistaan, niinkuin kaksi sarkanappia kahden kepin päähän kiinnitettyinä.

Musiikki-entusiastisti käännähti äkkiä, kohautti hartioitaan ja hymähti:

— Samassa kaatui joku tuoli takanani. Minä käännyn ympäri ja näin sohvalla kuorsaavan naisen ja hänen edessään pöydällä portteripullon ja pari lasia. Se oli näköala erään tyttöpaikan ikkunasta.

Nuoret miehet värisivät tyytyväisyydestä. Sitä voi todellakin sanoa elämänsä onnellisimmaksi hetkeksi! Kalle Kaurio oli tällä kertaa saavuttanut heidän kaikkien jakamattoman tunnustuksensa.

Ulkona paistoi päivä pitkin kimmeltäviä puiden-oksia. Kello oli 3 ja koulunuoriso parveili remuten ja toisiaan tyrkkien talvisella puistikko-käytävällä. Silmät kiilsivät kuin mustikat metsässä, paksut palmikot häilähtelivät kehittymättömillä hartioilla ja äänensortoiset nuorukaiskurkut kumahuttelivat miehekkäitä bassotervehdyksiä pitkän ja liian korkeilla kauluksilla ujutetun kaulan päästä. Vilahtelivat myöskin viiksiniekat kaartinluut-

nantit kaikessa isänmaallisessa marttyyriudessaan, näkyi myöskin moni viiksetön ja sileä uusmaalaisnaama, niiden välissä jotkut kansainväliset kauppamatkustajan kasvot ja joka pyöreäverinen venakko kapeasilmisine tyttäriin. Ajurien lyhyet kuomureet hurahelivat ohitse kuin salamat, ketään väistämättä, mistään välittämättä, ja vihreät, välkkyvät ja kylmäkirkaisevat raitiotievaunut leikkasivat pohjolan lumista luontoa niinkuin timanttiasia. Kaikki hohtavan pakkas-autereen hopeoitsemana.

Siellä karkeloi päivän kansa.

Mutta sisällä istuivat nuoret miehet otsa rypyssä ja silmät liikkumattomina eteensä seivästettyinä. Kosmillinen mieliala oli jälleen vallannut heidät. Autio ja tyhjä ääretömyys lainehti onnettomuutta uhkaavana heidän edessään ja jumalan henki liikkui tyhjennettyjen absinttilasien päällä.

He olivat tarkoituksensa saavuttaneet, — täksi aamupäiväksi.

6.

Päivällisen jälkeen kertoi varatuomari Tauno Tavela sedälleen, mitä varten hän oli ruvennut miettimään naimisiin menoa.

— Katsos, rakas setä, minun hermoni eivät siedä enää tätä nuorenmiehen elämää. Päältäpäin, jumalan kiitos, minä vielä käyn laatuun, mutta sisältä päin . . .

— Täynnä kuolleiden luita ja kaikkinaista raadollisuutta!

— No, jos en juuri sitäkään, niin kaikissa tapauksissa heikko niinkuin Kiinan valtakunta, joka välttämättömästi tarvitsee ympärillään buffertivaltioita pysyäkseen ollenkaan pystyssä.

— Ja nyt sinä olet päättänyt hankkia itsellesi tuollaisen buffertivaltion?

— Niin. Ensiksi yhden, ja sitten, jos jumala sallii, useampia. Tämä nuorenmie-

hen elämän demokraattisuus ei miellytä minua enää. Tällä sohvalle on kuka tahansa istunut ja tämän pöydän ääressä ovat sadat ihmiset janoensa sammuttaneet. Minä tahdon olla isäntä talossani. Täällä minä en ole isäntä enkä vieras.

• — Mutta juuri sehän on ihanaa tässä kapakka-elämässä. Minun mielestäni on ravintola juuri nykyaikaisen kansanvaltaisen kulttuurin kaunein hedelmä. Ajattele vaan ulkomaita! Missä tahansa kulttuuri on korkealla, siellä kukoistaa myöskin ravintola-elämä. Eipä sillä, että minä olisin käynyt siellä, mutta minä olen kuullut niin. Täällä tapaavat kaikki toisensa, täällä suoritetaan kaikki asiat. Huvi ja hyöty ovat täällä yhdistetyt. Köyhä unohtaa täältä hetkiseksi köyhyytensä ja rikas rikkautensa. Kaikki ovat täällä tasa-arvoisia. Samoin kuin ennen vanhassa Hellaassa torit ja voimistelulaitokset olivat kaikkien kokouspaikkoja, ovat nyt ravintolat. Sitä vaatii meidän ilmanalamme. Ihanteellinen yhteiskunta olisi minun mielestäni se, jossa kaikki ihmiset asuisivat suurissa hotelleissa, siellä olisi heillä kirjastonsa, pankkinsa, sanomalehdentoimistonsa ja lopuksi suuret ravintolasalit, joissa kaikki nauttiminen suoritettaisiin valtion kukkarosta.

— Juuri tuosta kukkarosta aion minäkin vähitellen päästä osalliseksi. Mutta muuten annan minä palttua sinun ihanneyhteiskunnallesi.

Setä Malakias hörästi korviaan.

— Aiotko jotakin valtionvirkaa hakea?

— Nykyään ei niitä haeta enää, niitä tarjotaan.

— Sinulle? Perustuslailliselle!

— Kukatietään.

Veljenpoika hymyili salaperäisesti. — He istuivat kahvilan puolella Seurahuoneen alakerrassa mukavasti sohvaan ojentuneina. Hyvä päivällinen, hyvä sikaari, kuppi kahvia ja lasi likööriä, kaikki oli omiaan elämää eheäksi soinnuttamaan.

Setä Malakias pudisti päätään.

— Mahdotonta. Mikä virka?

— Tietysti hyvä virka.

— Hallinnollinen?

— Luonnollisesti. Kukapa tässä enää hallittavaksikaan! Sitäpaitsi: kun kerran kuuluu hallitsevaan puolueeseen . . .

Setä ei ollut kuulevinaan kompasanaa.

— Jossakin keskusvirastossa?

— Senaatissa.

— Joku sihteerinpaikka?

— Senaattorin salkku.

Setä ponnahti. Sitten vihelsi hän pitkään.

— Vai niin? Joko ollaan niin pitkällä?

— Kuten näet, on sovinto puolueiden välillä täydellinen.

Veljenpoika nauroi ääneensä. Mutta setä Malakiasta ei naurattanut.

— Kyllä se sentään on liian hävitöntä.

— Kuinka niin? Minun mielestäni pitäisi juuri sinun vanhana suomettarelaisena olla ensimmäinen tukemaan kotimaista hallitusta.

Setä Malakias ryyppäsi ja katsoi lasin laidan yli. Kannattaisiko tuolle ollenkaan ruveta selittämään?

— Minä tosin olen suomettarelainen, sanoi hän, mutta en minä sentään eläissäni ole kaikkia hallituksen metkuja kannattanut. Jos sinne sitäpaitsi alkaa päästä semmoisia miehiä kuin sinä, niin . . .

Hän sylkäsi voimakkaasti. Varatuomari nauroi. Setä painoi pään käsivartensa varaan ja katsoi häneen tutkivasti:

— Vai niin! Sinä Senaattiin!

— Miksei? On siellä huonompiakin miehiä istunut.

— Mutta ei nuorempia. Ethän sinä vielä ole laillisessa ijässäkään.

— Se ei olekaan enää nykyaikana tarpeellista.

— Mitä ansioita sinulla on?

— Ei mitään.

— Mitä ymmärrät sinä maan ja kansan asioista?

— En tämän enempää.

— Ja siitä huolimatta . . . ?

— Juuri siksi, rakas setä.

Varatuomarin tyyneys oli hermostuttava. Sitäpaitsi väreilivät hänen suupielensä niin kutkuttavasti, että setää väkisinkin rupesi naurattamaan:

— Luonnollisesti lasket sinä vain leikkiä.

— Siitä on ollut puhetta. Asia riippuu ainoastaan minusta itsestäni.

— Tiedä huutia!

— Aivan totta.

— Tarjoillaanko niitä noin vaan?

— No, kenelle tahansa!

— He ottaisivat sinut todellakin?

— Avosylin. Voit olla varma siitä. He ovat kiitollisia, kun saavat minut.

— Taikka, kuten sanoit: kenen tahansa.

— Kenen tahansa perustuslaillisen.

— Sangen merkillinen hallitus.

— Ja vielä merkillisempi oppositiosipuolue. Eikö totta?

Setä nyykäytti päätään hajamielisesti.

— Minua ei siis tarvita täällä enää?

— Ei mitään sovintoa aikaansaamaan.

Mutta sinä voit sovinnon vahvistaa.

— Kenties myöskin sinun avioliittosi?

— Se riippuu siitä, otanko viran vastaan.

— Taikka päinvastoin.

— Miten vaan sinua miellyttää.

— Oletko kosinut jo?

— En vielä. Mutta luultavasti tänä iltana.

— Rakastatko häntä?

— Sitä en juuri voi sanoa.

— Miksi nait hänet?

— Miksi niin monet muut ovat tehneet saman tempun?

— Minä en.

— Syytä itseäsi!

Setä oli jutellut yhä hajamielisemmin. Nähtävästi harhailivat hänen ajatuksensa jo aivan toisissa asioissa.

— Tanskanmaassa on jotakin mätää, virkahti hän miettiväisesti.

— Minulla ei ole mitään halua rupeamaan sen Hamletiksi.

— Mieluimmin Poloniukseksi, arvaan minä?

— Kohotat minut liian korkealle. Tois-
taiseksi olen minä ainoastaan sen haudan-
kaivaja.

— Sinä olet haaska, Tauno.

— Se kuuluu minun ammattiini. Muuten
pyydän minä päästä kaikista lähemmistä tutta-
vallisuuksista.

Sedän katsanto kävi yhä miettiväisem-
mäksi.

— Luulen, että minusta pian tulee teille
Fortinbras.

— Miksei yhtä hyvin suoraan haamu
tuonelasta?

Setä oli nyt päättänyt ajatussarjansa. Hän
löi äkkiä pöytään kämmenellään, niin että
lasit läikähtivät.

— Tässä pitää tehdä puhdasta, sanon
minä.

— Näen, että aiot pian tehdä puhdasta
ainakin tällä pöydänkulmalla.

— Tällä maan kulmalla tarkoitan minä.
Tämä sovinto ei käy konttoon.

— Etkö juuri tullut rauhaa rakenta-
maan?

— Rauhaa kyllä, mutta en tällä pohjalla.
Nyt tahdon minä sotaa.

— Sinun mielipiteesi muuttuvat liian pi-
kaisesti.

— Entä sinun?

— Ne ovat syvän ja perinpohjaisen miettimisen hedelmiä.

— Mitä aiot tehdä Senaatissa?

— Tietysti jatkaa vanhaa virkavaltaa.

— Sen uskon sinusta kyllä.

— Toivon, että et pidä minua sosialistina.

— Luulin ainakin sinua vapaamieliseksi?

— Sen hulluuden olemme me jo aikaa sitten jättäneet.

— Niinkuin kansanvaltaisuudenkin?

— Niin.

— Mitä te sitten olette?

— Ainoastaan ja pelkästään perustuslaillisia.

— Se ei ole paljon, se.

— Se riittää meidän aikoinamme.

Setä naputteli rystysillään pöytään. Nähtävästi hän oli enemmän kiihdyksissä kuin mitä hän tahtoi näyttää hymyilevälle veljenpojalleen.

— Se ei olisi riittänyt minun aikoinani.

— Sinä oletkin jo vanha mies, setä.

Setä ei voinut hillitä itseään enää. Hän hypähti seisomaan.

— Olkoon! Mutta minä olen kuitenkin vielä tarpeeksi nuori näyttääkseni sinulle ja sinun kaltaisillesi, että tämä liitto on isästä

ja p—leestä. Se ei saa tapahtua, jumaliste, niin totta kuin nimeni on Teofilus Malakias Tavela.

— Se tapahtuu kuitenkin.

— Ei, sanon minä.

— Aiotko potkia vasten virtaa?

— Vaikka koskea. Sittenpähän nähdään, kuka meistä kontin kantaa.

— Mitä aiot tehdä?

— Perästä kuuluu, sanoi torventekijä.

Setä mittaeli pitkillä askelilla kahvilan permanttoa. Onneksi ei siellä ollut muita ketään. Mutta hän oli puhunut niin korkealla äänellä, että kalpeanaamainen viinuri hyökkäsi hätäytyneenä erään sisä-oven pimenosta. Setä komensi hänet matkaansa diktaattorin käsiliikkeellä.

Hänen vartalonsa oli oiennut, hänen kasvonsa nuorentuneet. Vanha ylioppilasagitaattori ja kansanpuhuja oli herännyt hänessä. Hänen rintaansa olikin ruvennut aamusta alkaen ahdistamaan tämä kyynillinen ilman-ala. Nyt hengitti hän jälleen vapaasti ja voimakkaasti.

Hän voi myöskin laskea leikkiä vakavilla asioilla, mutta ainoastaan vähän aikaa. Sitten rupesi se häntä kyllästyttämään. Hän voi myöskin leikkiä kyynillistä, mutta ainoas-

taan leikkiä. Nyt oli hän saanut tarpeeksi leikistään. Hän oli jälleen sama vanha idealistinen Teofilus Malakias Tavela kuin istuessaan tuon pienen maaseutukaupungin työväenkeittiössä ja puhuessaan politiikkaa koulu-
pojille. Nyt ei hänen kanssaan ollut leikittelemistä.

— Etköhän istuisi? uskalsi veljenpoika sohvankulmastaan esittää.

Hän pelkäsi, että tulisi joku.

— En, ärjäsi setä.

Hän jatkoi kävelyään. Veljenpoika teki uuden yrityksen.

— Sinä et ole vielä kertonut käynnistäsi yliopettaja Lyyin luona.

— En.

— Sinut vastaanotettiin toivoakseni hyvin?

— Liian hyvin.

— Puhuitko puoluesovinnosta?

— Puhuin.

— Hän oli yhtä mieltä?

— Liian yhtä mieltä. Samoin kuin sinäkin.

— Sinä näet, että se on ilmassa.

— Minä näen, että te olette sillä myrkyttäneet ilman.

— Etköhän istuisi?

— Voin istuakin.

Setä istui äreänä ja tyhjensi lasin yhdellä siemauksella. Kaasi täyteen toisen ja tyhjensi samoin. Veljenpoika katseli ääneti.

— Sinä pidät likööristä?

— Käy laatuun.

— Tahdotko, että tilaan toisen.

— Ei ole tarpeellista.

Synkkä vaitiolo. Varatuomari alotti toisesta laidasta.

— Sinä et ole vielä lausunut oikein mielipidettäsi minun avioliitostani. Hyväksytkö sen?

— Mene ja nai!

— Sinä pidät sitä siis järkevänä?

— Parempi on naida kuin palaa.

Mieliala ei ollut vielä rauhoitettu. Veljenpoika tunsu, että tämä oli vaan tyyntä myrskyn edellä.

Setä katsoi kelloaan.

— Milloinka sanoit sinä tuon iltamasi alkavan?

— Kello kahdeksan.

— Hyvä on.

— Aiotko tulla sinne?

— Entäpä, jos aikoisinkin.

— Sen parempi. Mietinkin tässä juuri, mitä ohjelmaa keksisin sinulle.

— Kiitän vaivoistasi. Minä kyllä pidän huolen itsestäni.

Hän painoi sähkönappulaa.

— Joko lähdemme?

— Minulla on vielä vähän toimitettavaa.

— Mitä?

— Hankkia hännystakki.

— Saat sen minulta.

— Etkö itse esiinny puhujana?

— Kyllä. Mutta minulla sattuu olemaan kaksi.

— Hyvä on. Mistä aiot puhua?

— Meidän kansallisesta keväästämme.

— Mitä tiedät sinä siitä?

— Että se on ollut ja mennyt.

Setä kohautti olkapäitään halveksivaisesti ja irvisti. Hän ei viitsinyt enää mokomalle tuhlata sanojaan.

Viinuri tuli. Setä Malakias veti esiin kukkaronsa.

— Mitä me olemme velkaa?

— Aiotko sinä maksaa? Sitä en minä todellakaan voi sallia.

— Olethan sinä minulle tänään kirjoittanut vekseliin.

Veljenpoika kumarsi keveästi. Sedän äänessä oli katkera karmeus, jota hän ei

tahtonut liiaksi ärsyttää. Sedän täytyi tällä kertaa saada tahtonsa läpiajetuksi.

He nousivat ylös ja lähtivät. Portaiden päässä pysähtyi setä ja osotti kädellään kohti korkeutta.

— Tänä iltana puhun *minä* nuorisolle.

— Sinä! Aiotko vielä kerran tulla ulos-
ajetuksi?

Veljenpoika tunsi verensä jähmettyvän.

— Mutta se ei käy laatuun! Sinun nimesi ei seiso ohjelmassa.

— Seisooko sinun?

Se ei todellakaan seisonut siinä. Varatuomari oli itse kieltänyt juhlatoimikuntaa sitä painattamasta.

— Siinä seisoo: puhe.

— No niin, minä pidän puheen.

— Kernaasti minun puolestani. Mutta minä en tiedä, mitä juhlatoimikunta . . .

— Se on minun asiani.

Setä näytti todellakin järkähtämättömältä. Veljenpoika epäröi. Hän pelkäsi skandaalia.

— Mistä aiot puhua?

— Meidän kansallisesta keväästämme.

Setä Malakias viskasi häneen niin murhaavan katseen alta kulmiensa, että veljenpoika katsoi parhaaksi vaieta. He astuivat ulos.

— Hyvästi! sanoi setä kättään ojentamatta.

— Minne menet?

— Parturiin.

Se oli ainakin pieni lohdutus veljenpojalle. Setä ei nähtävästi ainakaan tahallaan tahtonut tehdä skandaalia.

7.

Iltama oli Palokunnan talolla.

Istuttiin pienten pöytien ääressä. Se oli viimeisin järjestelytapa, joka vastasi ajan vaatimuksia.

Aivan esteraadin alla istui yliopettaja Lyyän perhe ynnä heidän joukossaan varatuomari Tavela. Onni sitä vastoin oli ajoissa pelastautunut sivuhuoneeseen, johon myös kultainen nuoriso oli kokoontunut.

Siellä oli hyvä olla ja sieltä voi myös päästä helpoimmin pois. Sitäpaitsi ei tarvinnut seurata ohjelmaa, jos ei tahtonut, ja voi seurata, jos tahtoi. — He eivät tahtoneet seurata ohjelmaa.

He olivat tulleet sinne vaan noin ylipäänsä jossakin ollakseen.

Alkusoitto oli jo kajahtanut ja ruotsinkielinen proloogi luettu. Oli suomenkielisen juhlapuheen vuoro.

Setä Malakias nousi puhujalavalle.

Hän näytti oikein hienolta lainatussa frakkissaan, tukka ja parta huolellisesti kammattuina. Varatuomari oli sitäpaitsi luovuttanut hänelle valkeat liivinsä ja pistänyt viime hetkessä käteen uuden silinterihattunsa, ettei setä voisi syyttää ainakaan mitään ulkonaisia seikkoja mahdollisesta epäonnistumisestaan.

Kaikki oli käynyt kuin tanssi. Varatuomari oli ilmoittanut asian puhelimella eräille toimikunnan jäsenille, joiden mielestä ehdotus tosin oli odottamaton, mutta erittäin onnistunut. Epäilemättä voi olla mieltäkiinnittävää pääkaupunkilaiselle yleisölle kuulla, mitä sellaisella vanhalla maaseutupatriootilla oli kansallisesta keväästä sanomista. Varovaisuuden vuoksi oli kuitenkin pyydetty varatuomaria pitämään muistissa myöskin oma puheensa, — jos jotakin tapahtuisi.

Veljenpoika oli nimittäin edeltäpäin ilmoittanut heille, että setä Malakias oli tosin tulinen patriootti ja koeteltu kansanpuhujaksi, mutta samalla hiukan omituinen vanha herra.

— Arvoisat läsnäolijat!

Puhujan ääni värähti hiukan, mutta varmentui samassa. Hän näki jälleen edessään avaran, valaistun salin täynnä juhlapukuista yleisöä. Sellaista ei hän ollut nähnyt sitten entisten ylioppilasaikojensa, jolloin hän yhtenä nuorison itseoikeutetuista johtajista oli niin monta kajastavaa aamuhetkeä omilla sanoillaan juhlallisentanut. Hän tunsii jälleen itsensä Snellmanin täysarvoiseksi opetuslapsiksi, joka oli kutsuttu oman leimuavan innostuksensa voimalla herättämään ja hallitsemaan suuria kansanjoukkoja.

— Minun nimeni on Tavela, Teofilus Malakias Tavela. Minä olen suomenmielinen, perustuslaillinen, kansanvaltainen ja vapaamielinen mies ja tulen suoraan maan sydäimestä.

Yleisö, joka välinpitämättömänä oli nähnyt tuntemattoman vanhan herran kiipeävän puhujalavalle, tuli äkkiä hyvin eloisaksi. Sepäs oli lystillinen alku! Yliopettaja Lyy nyykähytti päätään hyväksyvästi — näin oli hänen mielestään juuri kansallismielinen juhlapuhe alettava — ja kultainen nuoriso karkasi sivuhuoneen ovelle katsomaan, kuka tämä merkittävä puhuja oli.

— Se on hän! sanoi Pekka Pulliainen, joka jälleen oli seuraan liittynyt.

— Kuka hän?

— Minun mieheni ylioppilastalolta. Demagoogi, Demosthenes! Pojat, nyt saadaan hauskaa.

— Kuinka hän on täällä?

— Piru tietää. Se mies käy nähtävästi ympäri kuin kiljuva jalopeura. Tänä iltana ainakaan hän ei pääse minun käsistäni.

— Sinun täytyy välttämättä esittää hänet meille.

— Kenties hänestä voisi saada jonkun pienen pätkän sanomalehteen? tuumi Vilho Viksari. Esimerkiksi otsakkeella: „viimeinen profeetta“.

— Se on totta. Hänen nimensä on Malakias.

He nauroivat hiljaa ja kuiskuttelivat. Sillä aikaa istui varatuomari Tavela niinkuin tulisilla hiilillä. Mitenhän tämä päättyisi vielä?

Mutta setä jatkoi:

— Minä olen tullut Helsinkiin samaan aikaan sovintoa puolueiden välillä.

Viinurit helistelivät tarjottimiaan. Huudettiin: sht! Setä pelkäsi, etteivät hänen sanansa olleet oikein kuuluneet ja toisti viimeiset sanansa:

— Juuri niin, puolueiden välillä. Mutta

minä huomaan, että täällä on jo ilmankin kylläksi sovinnollista.

— Hyvä! huudettiin sivuhuoneen ovelta. Kaikki kääntyivät katsomaan. Mutta siinä seisoi Pekka Pulliainen tulipunaisessa kravatissaan niin varmana ja hajasäärisenä, ettei yleisön katseilla ollut hänen suhteensa muuta tekemistä kuin kilpistyä.

— Hyvä! sanoi hän toisen kerran ikäänkuin varmemmaksi vakuudeksi.

Setä kumarsi keveästi ja jatkoi:

— Minä olen keskustellut täällä eri puolueiden miesten kanssa. Sikäli kuin minä olen heitä ymmärtänyt, toivovat he kaikki sovintoa, eivät sentähden, että saisivat tarkoitusperänsä läpiajatuksi, vaan sentähden, että pääsisivät niitä ajamasta.

— Hyvä! hyvä! huusi Pekka Pulliainen.

Yliopettaja Lyy rypisti kulmiaan. Hänen vanhalla ystävällään Malakiaksella oli omat omituiset puheenpartensa. Hän ei varmaankaan mahtanut tarkoittaa, mitä sanoi. Siinä tapauksessa oli hänen hyvin pian korjattava erehdyksensä.

Puhuja jatkoi:

— Meidän puolueillamme ei itse asiassa olekaan mitään määriteltyjä tarkoitusperiä. Ne ovat ryhmäkuntia niinkuin eräät kyläkun-

nat maalla, jotka ovat kateellisia toisilleen jokaisesta uudesta edistysaskeleesta, minkä toinen ottaa, vaikka se askel olisikin juuri kohti kadehtijan omaa päämäärää. Jos toinen ennättää ensin perustaa osuusmeijerin, niin pilkkaa toinen sitä, ja jos toinen harastaa kansanopistoa, sen jälkeen kuin toisella jo on kansanopisto, leimataan hänet luopioksi ja vastapuolueen ihanteiden kannattajaksi.

— Tuossa voi olla paljon totta, kuiskasi yliopettaja varatuomarille, joka katsoi velvollisuudekseen myöntyä. Mutta itse kuiskasi hän Impi Kaunikille, joka istui hänen vieressään:

— Lampaan päässä on hyviäkin paikkoja.

— Eikö hän ole teidän setänne?

— Epäilemättä.

— Siinä tapauksessa en pidä teitä ollenkaan sukkelana.

— Mutta muussa tapauksessa?

Impi Kaunikki ei vastannut hänelle. Hän nirpisti vaan suupieltään ylenkatseellisesti ja ja siirsi tuoliaan kauemmaksi varatuomarista. Ikäänkuin sattumalta siirsi tämä omansa yhtä paljon lähemmäksi.

Setä jatkoi:

— Se johtuu siitä, ettei meidän puolueillamme ole täsmällisiä ohjelmia. Ne ajavat tänään yhtä, huomenna toista asiaa, ja vaikka itse asiat jo ammoin sitten ovat muuttuneet, ovat puolueyhmytykset yhä edelleen samat. Valtiopäivämiehet valitaan persoonallisen luoton eikä aatteellisten katsantokantain perustuksella ja voipa siten tapahtua niinkin mahdottomia asioita, että valitaan mies valtiopäiville, josta ei edes tiedetä, mihin puolueeseen hän oikeastaan kuuluu ja mitä aatteita hän kannattaa.

Tässä keskeytti puhujaa jyrisevä hyvähuuto. Se tuli tietysti sivuhuoneen ovelta. Kultainen nuoriso taputti vimmatusti käsiään. Onni huusi piloillaan: „bis!“ Hänet vaiennettiin siveellisellä suuttumuksella.

Varatuomarilla kävivät kylmät väreet pitkän selkäpiitä. Ei ikinään tulisi tämä hyvin päättymään. Hän katui jo, että oli ollenkaan suostunut sedän ehdotukseen — hänen olisi pitänyt jyrkästi kieltää kaikki sekautuminen! — ja hän etsi jo avuttomana silmillään juh latoimikunnan jäseniä puhujalavan viereisiltä ovilta. Onneksi näkyivät ne sinne kokoontuneen.

Mutta setä Malakias jatkoi:

— Niin kauan kuin meidän puolueolomme ovat tällä kannalla, on meille, laajoille kansalaisjoukoille, ehdottomasti edullisinta, että ne taistelevat keskenään. Niin kauan on meillä ainakin jonkinlainen tilaisuus kontrolloerata heidän toimintaansa. Mutta jos ne sopivat, tiedättekö, mitä silloin tapahtuu? Silloin päättävät asioista ainoastaan eri puolueiden johtajat keskenään ja meitä ei tarvita edes huutamaan hyväksymistä heille, koska ei ole mitään vastustustakaan. Me, suuri yleisö, merkitsemme ainoastaan niin kauan jotakin poliittisessä elämässä, kuin puoluetisteloa on olemassa.

Nyt ei Pekka Pulliaista enää voinut mikään mahti maailmassa hillitä. Hän riipaisi itsensä irti pidättelevistä tovereistaan, juoksi suoraan puhujalavan alle ja huusi:

— Hyvä! Hyvä! Vielä kerran hyvä!

Juhlatoimikunnan jäsenet katsoivat hätäntyneinä varatuomariin. Tämä istui tyynenä paikoillaan. Olisi melkein onni, jos tuo toinen hullu tekisi skandaalin. Silloin ei häpeä olisi ainakaan puhujan.

Setä kumarsi jälleen ja joi vesilasista.

Juhlatoimikunnan jäsenet käyttivät väliaikaa hyväkseen ja saivat Pekka Pulliaisen väistymään liian esiinpistävästä asemastaan.

Yleisö seurasi heidän jokaista liikettään yhtä suurella jännityksellä kuin puhujankin.

— Sentähden olen minä päättänyt saarnata sotaa. Minä tulin tosin tänne eilen maaseudulta siinä vakaassa uskossa, että sovinto puolueiden välillä oli ainoa autuaaksi-tekevä oppi meidän kansallemme. Mutta minä tarkoitin silloinkin ainoastaan sovintoa sisäänpäin, että me voisimme taistella sitä voimakkaammin ulospäin. Nyt olen minä ollut päivän Helsingissä ja minun mielipiteeni ovat kokonaan muuttuneet.

Yliopettaja nauroi happamesti itselleen. Sama tuulenpieksäjä kuin ennenkin tuo Tavela! Ei siitä miehestä ikinä oikeata kalua tullut. Lahjoja hänellä kyllä olisi ollut vaikka puolueen pääkortteeriin päästäkseen; nyt tuli tuskin käytettävää kykyä pieneen maaseutu-kaupunkiin. Kun on kerran löylynlyömä nuoruudestaan . . .

Ja hänen ajatuksensa siirtyivät jälleen murheellisina Onniin. Kun ei vaan tulisi samallinen tyhjänpuhuja hänenkin pojastaan! Tuolla se taas näkyi virnistelevän muiden neropattien joukossa, joista kukaan tuskin vielä oli kandidaattitutkintoaan suorittanut. Saapa nähdä, onko hänestä edes siihen sanakirjatyöhön?

— Näillä puolueilla ei taistella mitään ulkonaista vihollista vastaan. Ne ovat siihen aivan liiaksi mukavat ja rauhallisissa oloissa kasvaneet. Täytyy tulla kokonaan uusi polvi, joka voi ottaa sen taistelun niskoilleen. Näiden ainoa pelastus ja elin-ehto on, että ne pysyvät liikkeessä, että ne riitelevät, että ne eivät muutu seisovaksi vedeksi. Muuten ne mätänevät. — Mutta minunhan tuli oikeastaan puhua meidän kansallisesta keväästämme.

Mikä oli esimerkiksi Johan Vilhelm Snellmanin merkitys? Eikö se, että hän pani vedet liikkeeseen, että hän synnytti tuon kiro-tun kielitaistelun, kuten nykyään lienee tapa sanoa? Ilman sitä olisimme me jo nyt mädänneitä kaikki tyyni. Ruotsalaisen virka-vallan sijasta olisi meillä vaan venäläinen ja kansa nukkuisi viattomuuden untaan, jota tuskin venäläiset kansakoulut tulisivat häiritsemään. Meillä on ollut elämän vuosisata, siksi että meillä on ollut kielitaistelun vuosisata. Meistä itsestämme riippuu, tuleeko meillä nyt olemaan kuoleman vuosisata. Tämä sovinto puolueiden välillä, josta nyt puhutaan, olisi kuolema. Me luopuisimme kaikki siitä parhaasta, mikä meillä on, ainoastaan sen huvin takia, että me voisimme juhlatilaisuuk-

sisä esiintyä yksimielisinä ja että meidän johtajamme voisivat hymyillä toisilleen meidän selkämme takana kuin Rooman auguurit ja sanoa: „maa on meihin ja me olemme maahan tyytyväiset“.

Tuossa istuu esimerkiksi minun veljenpoikani, tuossa, aivan minun nenäni alla. Hänestä tulee pian senaatt — — —.

Koko yleisö oli kurottunut sinnepäin katsomaan. Varatuomari Tavela antoi hätäisesti sovitun merkin juhlatöimikunnan jäsenille, jotka puolestaan lähettivät sen nenäliinaa näyttämällä musiikille yläkertaan. Se pamahti soimaan niinkuin pyssynsuusta. Setä koetti vielä huutaa jotakin, mutta turhaan. Kukaan ei kuullut häntä.

Epäilemättä oli se skandaali. Pekka Pulainen takoi kouransa punaisiksi aivan hulluna innostuksesta ja kultainen nuoriso säästi häntä jytyyttämällä paria tuolia sivuovella. Salissa ei kukaan kannattanut heitä. Yleisö joko oli loukkaantunut taikka ei ollut ollenkaan ymmärtänyt, mistä oli kysymys. Ainoa, joka edes pöydän alla taputti käsiään, oli Impi Kaunikki, mutta sen hän teki ainoastaan kiusatakseen varatuomaria, jonka oli hyvin vaikea säilyttää mielenmalttiaan.

— Että ne päästävätkin kaikellaisia puhujalavalle! lausui rouva Lyy.

Yliopettaja kuiskasi jotakin hänen korvaansa. Rouva Lyy vaikeni ja jäi sääliväisenä varatuomaria silmillään mittailemaan. Että niin hienolla miehellä voi olla niin raaka setä! Onneksi asunee hän jossakin maaseudulla, joten hänestä ei ainakaan suvulle paljon haittaa olisi.

Oikeastaan oli varatuomari enemmän suuttunut kuin mitä hän tahtoi näyttää taikka edes itselleen tunnustaa. Nähtävästi oli sedän ilmeinen tarkoitus ollut skandaliseerata hänet taikka ainakin riistää häneltä hänen tuleva senaattorisalkkunsu. Senkin hongankolistaja! Tulkoon se vielä häntä vekseleihinsä puijamaan!

Eräs juh latoimikunnan jäsen pyysi puhutella häntä.

— Tahtooko herra varatuomari ehkä nyt esiintyä?

— En, sanoi hän kuivasti. Minä luulen, että yleisö on jo saanut tarpeeksi puheista.

Juh latoimikunnan jäsen kumarsi ja meni matkoihinsa. Seurasi soololaulua ja lausuntoa. Sen jälkeen rupesivat marsalkat siirtämään tuolia ja pöytiä syrjään. Nuorisolle oli tehtävä tilaa tanssia varten.

Yliopettaja Lyy katsoi kelloaan.

— Sinä kai jäät tänne vielä? sanoi hän vaimolleen.

— Minun kaiketi täytyy, huokasi rouva Lyy. Lasten tähden.

— Ei äidin minun tähteni tarvitse jäädä, ehätti Impi Kaunikki sanomaan. Minä tulen.

— Kuinka? Luulin, että sinut saattaa kotiin herra varatuomari? hymyili yliopettaja.

— Tulen mieluummin isän kanssa.

— Hän harrastaa ruumiinpoltto-yhdistystä, kuiskasi yliopettaja vaimolleen.

— Ja jää ijäkseen naimattomaksi, kuiskasi rouva Lyy.

Yliopettaja pistäysi sivuhuoneesen toivoirikasta poikaansa etsimään. Oli paljon suurempi syy saada hänet maailman pahuudelta varjelluksi kuin hänen kolmenkymmenen kahden vuotias sisarensa.

Hän tapasi Onnin seisomassa tarjoilupöydän ääressä ja kuuli hänen juuri puhuvan sanakirjatyöstä eräälle nuorelle ja vaatimattomalle ylioppilaalle, joka kuunteli häntä suurella mielenkiinnolla. Eikö hän ehkä mahdollisesti voisi ottaa sitä tehdäkseen?

— Mitäh? sanoi isä.

— Tarjoan tässä vaan vähän rahansiota.

Yliopettaja meni sanaakaan sanomatta. — Nuoriso rupesi tanssimaan. Kaunosielut piirittivät setä Malakiaksen, istuttivat hänet keskeensä monien esittelyjen ja kohteliaisuuksien jälkeen ja jäivät kilistämään hänen kanssaan sivuhuoneeseen.

Varatuomari tarjosi käsivartensa yliopettaja Lyynto toiselle tyttärelle. Valssi alkoi.

8.

Yliopettaja Lyy'n toinen tytär oli nimeltään Aino ja ijältään kaksikymmentäyksi vuotta. Hän oli naisylioppilas ja luki anatomiaa.

Hänellä oli pieni pystynenä ja suu, joka oli kuin luotu suudeltavaksi. Jos sai uskoa hänen naistuttaviaan, käytettiin sitä myöskin tähän tarkoitukseen ahkerasti.

Aino Lyy oli iloinen tyttö ja mukana kaikkialla, minne vain pääsi. Osakunnan vuosijuhlissa valvoi hän uskollisesti viimeiseen naiseen ja täytti ja tyhjensi konjakkilasiaan näyttääkseen siten ennakkoluulottomuuttaan. Mitään pahempaa hänestä ei kuitenkaan ollut kenelläkään sanomista.

Varatuomari Tavela, joka kuului jo vanhempaan polveen ja oli yksi entisen Suomalaisen seuran koeteltuja kavaljeereja, ei tun-

tenut enää oikein nuorinta Helsinkiä. Hän hämmästyi sentähden jokseenkin, kun kuuli valssin kestäessä nuoren suloisen naisäänen äkkiä kuiskaavan hänelle korvaan:

— Karataanko?

— Kuinka?

— Aivan yksinkertaisesti. Te ryöstätte minut.

— Minne?

— Se on teidän asianne.

— Minä en ymmärrä.

— Oh, kuinka te olette naivi! Me menemme pois täältä.

— Me?

— Niin. Te ja minä.

— Milloin?

— Niin pian kuin mahdollista.

— Mutta mitä äitinne sanoo?

— Hän ei saa luonnollisesti tietää siitä mitään.

— Mutta jos hän saa?

— Pelkäätekö?!

— Kyllä hiukan.

— Siinä tapauksessa valitan, että olen vaivannut teitä.

Varatuomari Tavela katsoi häneen. Ainon silmäterät loistivat kuin kaksi metsätähteä tummalla sammalikolla ja hänen etuham-

paansa välkkyivät puoliavoimen ylähuulen alta. Tyttö oli todellakin viehättävä ja ker-
rassaan enkeli tuohon vanhempaan verrat-
tuna.

Mutta hänellä ei sittenkään ollut halua
mihinkään seikkailuihin. Hän oli jo liian
vanha ja yhteiskunnallinen mies leikkimään
Rinaldo Rinaldina eikä hän sitäpaitsi ollut
oikein varma siitä, tekikö toinen pilkkaa
hänestä.

Hän päätti ottaa selvän siitä.

— Te tahdotte kotiin? alotti hän uudel-
leen.

— Kuka sen on sanonut? tuli takaisin
kuin taisteluvaatimus.

— Minne siis?

— Ulos! Jonnekin!

— Kuinka se kävisi laatuun?

— Minä halveksin kaikkea sitä, mikä käy
laatuun.

— Vai olet sinä sitä sorttia, ajatteli vara-
tuomari. Odotapas!

Häntä harmitti tuon pienen pystynokan
hermostuttava varmuus. Sitäpaitsi kiusasi
häntä hänen kalju päälakensa. Luuliko tuo
vanhoillisen kodin ruukkukasvi, että voitiin
hänen, vanhan miehen ja entisen Don Jua-
nin kanssa, niin vaan rankaisematta leikitellä?

Taikka pidettiinkö miestä jo nykyään niin vaarattomana ja kaikin puolin idiottina, jos oli pari vuotta yli kolmenkymmenen ehtinyt?

Seuraukseksi heidän keskustelustaan tuli, että he ensimmäisellä väliajalla hävisivät muiden huomaamatta. Heidän vaatteensa olivat alikerroksessa. He pukivat sutiputi päälle ja astuivat kadulle.

— Tämä on kaunista, ajatteli varatuomari. Senaattorinkokelas viekoittelemassa nuoria tyttöjä Palokunnantalolla!

Hän oli kuitenkin ehtinyt ajattelemaan itselleen kunniallisen pakomatkan. Pahimassa tapauksessa veisi hän tytön suoraan kotiin ja palajaisi sitten Palokunnantalolle ilmoittamaan mammalle, että Aino oli äkkiä ruvennut voimaan pahoin. Aivan tyydyttävä ei tuo selitys tietysti ollut, mutta se oli tytön asia. Hän puolestaan pesi kätensä.

Ainon mieltä ei tuntunut mikään epäily painavan. Hän hyräili.

— Neiti on musikaalinen, sanoi varatuomari.

— Vain kotitarpeiksi, vastasi tyttö ja jatkoi hyräilemistään.

Varatuomari tunsu tilansa yhä kolkommaksi. Mitä hän nyt tekisi mokomalle? Häntä kadutti, että hän oli ollenkaan antautu-

nut tähän pörröisen tyttöpään oikkuun ja vannoi, ettei sellaista ainakaan vast'edes saisi hänelle tapahtua.

— Mihin minä nyt vien teidät? kysyi hän suoraan.

— Mihin vain teitä haluttaa, kuului vastaus.

Varatuomari mietti. Kenties tyttö sittenkin vaan teki pilkkaa hänestä hänen kaljun päälakensa tähden? Sen pilkan saisi hän kyllä kalliisti maksaa.

Ja jälleen heräsi hänessä uhman ja ylpeyden henki. Eikö tyttö tiennyt siis ollenkaan, kenen kanssa hän leikitteli? Pidettiinkö häntä siis vanhoilla päivillään vielä ujona keltanokkana, jonka kanssa sai uskaltaa mitä tahansa? vai luottiko tyttö oman perheensä ja varatuomarin yhteiskunnallisen aseman rakentamiin raja-aitoihin?

Epäilemättä voi niihin luottaakin. Mutta ei niitäkään saanut sentään näin ilmeisellä ja hävyttömällä tavalla uhmata.

— Kenties otamme ajurin? esitteli hän.

— Otetaan vaan, vastasi tyttö.

Hän jatkoi hyräilemistään.

Sepäs perhanaa, ajatteli varatuomari.

Hän vihelsi ajurin ja kuiskasi jotakin hänen korvaansa. Tämä lähti kiidättämään pitkin Töölön tietä ulos kaupungista.

Mutta heti sen käskyn annettuaan rupesi varatuomaria kaduttamaan. Tämähän oli sula skandaali. Tietysti olisi se oikein mokomalle hurjapäälle, mutta mitäs hän, varatuomari, sitten tekisi? Syy tietysti lankeisi hänen niskoilleen. Kenties olisi hän pakotettu vielä naimaan tytön.

Kukaties ei toinen ollenkaan ymmärtänyt, mitä hän uskalsi.

— Tiedätekö, minne me nyt ajamme? kysyi varatuomari.

— En, vastasi tyttö.

Hän lepäsi reessä silmät ummessa eikä hyräillyt enää. Edes yksi edistysaskel, ajatteli varatuomari.

— Me ajamme ulos kaupungista, ilmoitti hän mahtipontisesti.

— Vai niin.

Hän ei edes raottanut silmiään.

— Kuuden seitsemän kilometrin päähän.

— Eikö etemmä?

Nähtävästi hän oli valmistunut matkalle maailman ympäri.

— Erääsen maalaistaloon.

— Entä sitten?

— Sitten, jaa . . . me juomme kaiketi kupin kahvia.

— Sitten?

— Sitten, sitten me jäämme sinne.

— Eikö muuta?

Perhana, ajatteli varatuomari. Tuollainen ylpeys on ennenkin käynyt lankeemuksen edellä.

— Emmekä palaja ennen kuin aamulla aikaiseen.

— Ikävä, että ollenkaan palajamme.

Hän oli päälle päätteeksi jälleen ruvennut hyräilemään.

Varatuomari oli lyönyt viimeisen valtinsa. Hänellä ei ollut edessä muu kuin pakomatka, ellei hän aikonut panna todellakin täytäntöön, mitä oli uhannut.

Se taas ei ollut koskaan ollutkaan hänen tarkoituksensa.

— Ympäri Töölönlahden, komensi hän kaikuvalta äänellä ajurille.

He istuivat äänettöminä. Kulkuset kilisivät omia aikojaan. Tyttö lepäsi silmät ummessa ikäänkuin hänelle olisi ollut ehdottomasti samantekevä, minne ajettiin.

Vasta Pitkällä sillalla raotti hän silmäluomiaan:

— Emme matkustaneetkaan maaseudulle, sanoi hän.

— Emme, vastasi varatuomari.

On niitä toisiakin keinoja rangaista sinua, ajatteli hän. Odotas vaan, kun tullaan kaupunkiin.

— Kämpin hotelliin! komensi hän jälleen ajuria Aleksanterinkadun kulmassa.

Tyttö ei hievahtanutkaan.

Hevonen pysähtyi Kämpin eteen. He nousivat reestä ja varatuomari maksoi. Sitteen astuivat he eteiseen.

— Onko teillä mitään vapaata yksityishuonetta? kysyi varatuomari kuuluvalla äänellä portinvartialta.

— Minä kysyn hovimestarilta, sanoi nappiniekka nopeasti ja katosi.

Ei mitään vaikutusta. Tyttö tavaili huolimattomasti matkustajataulua.

— Ei tarvita yksityishuonetta, sanoi varatuomari. Me olemme päättäneet syödä suuressa salissa.

Hovimestari kumarsi.

He nousivat yläkertaan. Suuressa salissa oli varietee ja tungos tavaton. Aivan estradin alla näkyi kuitenkin sattumalta olevan eräs pöytä vapaa.

— Kenties otamme tuon pöydän? esitteli varatuomari.

— Kenties, sanoi tyttö päätään nyykähyttäen.

He tunkeutuivat pöytien välitse. Joukossa oli paljon varatuomarin tuttavvia, jotka uteliaina kurottelivat päitään nähdessään hänet naisseurassa. Sitä ei ollut vuosiin tapahtunut.

— Syömmekö? kysyi varatuomori.

— Ruokaa saan minä kotonakin.

Me juomme siis, päätti varatuomari.

Hän tilasi pullon sampanjaa ja täytti lasit. Samalla koetti hän tutkia seurakumppaninsa kasvoista, mitä hän ajatteli.

Niistä ei näkynyt mitään. Hän istui niinkuin olisi ikänsä istunut siinä.

— Maljanne, sanoi varatuomari.

— Maljanne.

Esitettiin juuri erästä lauluduettoa. Toinen esiintyvistä naisista oli puettu pojan pukuun. Hän oli aivan epäsideellisen lihava pingotetuissa trikoohouduissaan.

— Hiukan kehittynyt kaunotar, huomautti varatuomari.

— Niin, erittäinkin hänen taka-ulottimensa, sanoi tyttö.

Varatuomari ei tehnyt enää mitään huomautuksia.

Seuraava numero oli talonpoikaiskoomikko. Hänen sukkeluutensa olivat sangen peitettyjä, mutta eivät juuri hienointa lajia. Tyttö nauroi niille katketakseen.

Tuon kanssa minä en tahtoisi mennä naimisiin, ajatteli varatuomari.

Eräs soittokunnan naisista katseli häntä. Varatuomari tervehti häntä, nähdäkseen, minkä vaikutuksen tämä tekisi.

— Emmekö kutsu häntä pöytäämme? esitti tyttö.

Nyt menee hävyttömyys liian pitkälle, ajatteli varatuomari.

Samassa katsoi hän ikäänkuin sattumalta kelloaan. Tunti oli kulunut siitä kuin he Palokunnantalolta lähtivät.

— Onko teidän kiire kotiin? kysyi tyttö.

Tämän saat sinä kalliisti maksaa, ajatteli varatuomari.

Uusi ajatus oli syntynyt hänessä.

Samassa tuli näyttämölle paljasjalkainen Duncan-tanssijatar, jonka alastomat sääret alkoivat välähdellä heidän silmänsä edessä. Kaihtimet liehuivat; heidän näköalaansa olisi voinut kuka kilisevä-kannuksinen miekan urho tahansa kadehtia.

Tyttö haukotteli.

Hyvä merkki, ajatteli varatuomari.

— Te ette pidä Duncan-tanssijattarista, sanoi hän.

— En erityisesti. Miksi ei meillä koskaan saa nähdä oikeata vatsatanssia?

Varatuomari ei kysynyt enempää.

Hän maksoi nopeasti sampanjansa ja esitti poislähtöä. Tyttö katsoi häneen kummastuneesti, mutta suostui. He tungetteliivat jälleen pöytien välistä. Tuttavat katsoivat heihin ja varatuomari kiitti kun pääsi eteiseen.

Skandaali on tapahtunut, ajatteli varatuomari. Tietysti tietää koko kaupunki huomenna, että minä olen ollut yliopettaja Lyyntyttyären kanssa varieteeta katsomassa. Muuten ei siinä mitään niin merkillistä olisi, mutta tuo hänen salaperäinen karkaamisensa tanssitilaisuudesta? Sitä hän ei mitenkään enää voisi tyydyttävästi tytön äidille selittää.

Jääköön selittämättä siis! ajatteli hän. Se oli tytön oma asia. Mitä oli houkutellut häntä harharetkille?

Hänellä oli tällä kertaa oma kunnia pelastettavanaan. Kunnia tytön silmissä.

— Oletteko usein ollut täällä? kysyi hän kadulle tultuaan.

— Joskus entiseen aikaan, vastasi tyttö.

Ihana entisyys, ajatteli varatuomari. Siihen voisi ehkä olla hauska tutustua.

Hänen päätöksensä oli kypsytynyt. Vielä ei hän ollut viimeisintä valttiansa lyönyt pöytään.

— Ajuri!

Varatuomari kuiskasi jälleen jotakin hänen korvaansa. He kiisivät eteenpäin salaman nopeudella.

— Seis!

He pysähtyivät erään paraatikäytävän eteen. He kohosivat ylös pimeitä portaita ja tulivat eräesen eteiseen. Varatuomari riisui tyynesti päällysvaatteensa ja pyysi neitiä tekemään samoin. Hän väänsi sähkölampun palamaan ja pyysi neitiä astumaan saliin.

— Kuka tässä asuu? kysyi hän viattomasti.

— Minä, vastasi varatuomari.

Se oli hänen viimeinen valttinsa.

— Te asutte sangen mukavasti.

Hän heittäysi veltosti pehmeälle leposohvalle ja näytti aivan ilmeisiä väsymyksen oireita.

Varatuomari päätti ottaa asian humoristisesti.

— Aiotteko te jäädä siihen nukkumaan? kysyi hän.

— Niin, ellei teillä muuta lepopaikkaa ole.

Nyt oli mahdoton enää jatkaa tähän äänilajiin, ellei mieli keskustelun kääntyä

tosiasioihin. Sitä taas ei varatuomari uskaltanut.

— Te olette hupainen tyttö, lausui hän happamesti.

— Hyvä, että te vihdoinkin huomaatte sen.

Varatuomari tunsii itsensä tosiaan varsin epävarmaksi. Jos tyttö olisi ollut joku muu, olisi tilaisuus ollut sangen yksinkertainen. Mutta yliopettaja Lyyntytär, perheen, jossa hän seurusteli, sivistynyt nainen, jolta ei ainakaan näyttänyt itsetietoisuutta puuttuvan . . . prrr! hänen kävi kylmät väreet pitkien selkäpiitä.

Ja jälleen katui hän, että hän oli ollenkaan lähtenyt hullun vasikan kanssa kilpaa juoksemaan. Hän pelkäsi kaikkea mikä vain vivahti skandaaleihin enempi kuin kuolemaa ja olisi maksanut tuhat riikintaaleria päästäkseen täältä sinne, missä pippuri kasvoi. Päälle päätteeksi oli hänellä kaiken aikaa eräs kiusallinen tunne, että häntä vedettiin armottomasti nenästä.

Mutta tässä täytyi tunnustaa pataa. Hän päätti tehdä suoran kysymyksen.

Tyttö ennätti hänen edelleen.

— Minäpä tiedän, mitä te mietitte nyt.

— Mitä?

— Te mietitte, miksi minä olen täällä.

— Juuri sitä tahdoin minä kysyä teiltä.

— Miksi ette ole ennemmin kysynyt?
Onhan se aivan luonnollista.

— Kuinka niin?

— Aiottehan te naida minun sisareni.

Ahaa, ajatteli varatuomari. Mutta hän ei vieläkään oikein ymmärtänyt.

— Suokaa anteeksi, sanoi hän. Mutta minusta ei tuo vielä ole aivan riittävä syy.

— Eikö? Minä olen mustasukkainen, tietystikin.

Tyttö oli nähtävästi suuri humoristi. Taikka lapsi.

— Siksi te välttämättömästi tahdotte skandaliseerata itsenne?

— Teidät tahdon minä skandaliseerata.

Jos hän oli lapsi, oli hän ainakin sangen viisas lapsi. Varatuomari päätti jatkaa tiedusteluaan.

— Te siis rakastatte minua? heitti hän keveästi.

— Kaikkea muuta. Mutta minä vihaan sisartani.

Hän oli lapsi.

— Miksi te vihaatte häntä?

— Tietysti siksi, että hän on minun sisareni.

Ei, ei hän mikään lapsi ollut. Noin puhuvat vain täyskasvaneet.

— No niin, minä en rakasta häntä.

— Sen minä kyllä tiedän.

— Mutta luulette, että minä sittenkin aion hänen kanssaan naimisiin.

— Miksi te muuten kävisitte meillä?

— Minä kuulun arpajaistoimikuntaan.

— Mutta miksi te kuulutte siihen?

— Tietysti siksi, että minut on valittu.

— Mutta miksi te annoitte valita itsenne?

Yksi hullu voi kysyä enempi kuin kymmenen viisasta vastata, ajatteli varatuomari. Istuiko hän tässä tunnustuksilla?

Hän päätti tehdä pikaisen lopun seikkailusta.

— Entä jos minä rakastaisin teitä? sanoi hän.

— Se ei olisi tämän illan jälkeen ollenkaan mahdotonta.

— Mutta mitä te siinä tapauksessa tekisitte?

— Kenties menisin teidän kanssanne naimisiin.

— Vaikka ette rakasta minua?

— Se ei suinkaan olisi mikään este teille.

— Eikä teille?

— Vielä vähemmän.

Ei kiitoksia, ajatteli varatuomari. Mutta hän ei vielä ollut oikein varma siitä, puhui hän lapsen tai täyskasvaneen ihmisen kanssa.

— No niin, me menemme siis naimisiin?

— Milloin?

— Milloin tahansa.

— Teillä ei olisi mitään sitä vastaan?

— Ei ollenkaan.

— Kenties nyt heti?

— Miten herra varatuomaria vain huvittaa.

Ahaa, ajatteli varatuomari. Jopas tuli edes arvonimi.

— Minulla on siis lupa esim. suudella teitä?

— Muut eivät ole lupaa kysyneet.

Tyttö oli suorastaan hävytön. Hänen tyyneytensä oli sitäpaitsi niin kyynillisen kylmää, että jos varatuomarilla olisi tilapäisesti joitakin intohimoja ollutkin, olisivat ne varmaan jo aikoja sitten kauhuissaan karkonneet.

Varatuomari tunsu itsensä yksinomaan koomilliseksi.

— Ettekö pelkää? sopersi hän hampaitensa välistä.

— En ollenkaan.

Varatuomari kallistui hammasta purren hänen ylitsensä. Samassa sattui hänen katseensa tytön silmiin, jotka olivat vihlaisevat ja kylmät niinkuin rauta pakkasessa. Hän ei väräyttänyt niin jäsentäkään.

He katselivat näin hetken toisiaan.

— Te menette liian pitkälle, hyvä neiti, sanoi varatuomari äänellä, josta oli leikki hyvin kaukana.

— Minä tiedän kyllä rajani, hyvä herra, sai hän vastaukseksi yhtä lujalla äänellä.

— Hyvä, että tiedätte sen.

— Muuten ei olisikaan hyvä.

Heidän kasvonsa olivat vain vaaksan päässä toisistaan. He mittailivat toisiaan kuin kaksi jäämeren petoa, silmillä, joista liekehti keskitetty, puserrettu vihamielisyys.

— Te olette merkillinen nainen, sanoi varatuomari.

— Niin ne kaikki sanovat, virkkoi tyttö.

Varatuomari ojensihe noustakseen. Samassa tunsu hän hehkuvan laavavirran laikahtavan läpi sisälmyksiensä. Hänen sydämensä löi haljetakseen ja hänen polvensa vapisivat. Oli kuin olisi koko ruumis ollut karreksi muuttumassa.

Tämä harrastaa myös ruumiinpolttoa, ehti hän vielä ajatella humoristisesti.

Sitten pimenivät hänen silmänsä, hän lankeksi polvilleen ja suuteli häntä nopeasti suulle. Yksi, kaksi kolme, monta kertaa. Tyttö lepäsi kuin kuollut jäsentäkään liikahttamatta.

„Noh, miehet, veikot, veikkoset
näin näitä häitä juodaan.
Lopussa viel' ei entiset
ja uutta aina tuodaan“,

kuului samalla loilotettavan jossakin portaiden alapäässä.

Tyttö kohousi istualle.

Nyt tulee korvatillikka, ajatteli varatuomari.

Hän päätti esiintyä gentlemannina.

— Tahdotteko, että me huomenna julkaisemme kihlauksemme?

Tyttö nauroi.

— Ei sen ainakaan tämän tähden tarvitse tapahtua.

— Mutta jos se ei olisi tämän tähden?

— Julaistaan vaan.

Nyt olen minä satimessa, ajatteli varatuomari. Siitä tulee ihanteellinen avioliitto.

Hänen lohdutuksensa oli, että sadin olisi voinut olla epämiellyttävämpi.

„Onpa meillä mööpeleitä,
ämpäri ja kiulu.
vanha roka seinällä
ja ravistunut viulu.“

kuului jälleen, tällä kertaa lähempää.

Varatuomari yritti jälleen suutelemaan.

— Sht! sanoi tyttö ja kuunteli. Sieltä tulee joku.

Nyt kuului loilotus aivan oven takaa. Varatuomari kuunteli ja tunsu äänen.

— Setä! Tänne ei pääse kukaan.

Samassa muisti hän antaneensa sedälle avaimet. Hän kiirehti eteiseen sulkemaan varmuuslukkoa.

Ovi oli jo auki. Setä oli jo ovenraossa ruumis puoleksi sisällä. Mutta hän ei tullut yksin. Onni Lyy ja Vilho Viksari taluttivat häntä.

— Anteeksi, herra Tavela sairastui äkkiä ja me katsoimme parhaaksi . . .

Setä oli aika lailla humalassa. Hän hoi-perteli ja etsi tukea pihtipielestä.

— Minä olen ollut nuorten kanssa, puheli hän. Nuoret ovat maan suola! Nuo-

ret ovat kansan omatunto! Minä olen nuori, minä. Mene sinä matkaasi! Sinä olet sellainen . . . varatuomari! — Oo!

Hän oli tullut salin ovelle ja nähnyt Ainon, joka seiso i tyynenä keskellä lattiata kasvot oveenpäin.

Setä kumarsi. Veljenpojan korvalehdet kipenöitsivät.

— Saanko luvan esitellä: morsiameni.

— Aa! Saan luvan onnitella.

Aino oli tullut eteiseen. Onni Lyy ja Vilho Viksari seisoivat paikallaan kuin suolapatsaat.

— No, ettekö tekin onnittele? sanoi Aino hymyillen.

— Kernaasti, sanoi veli. Onni on minun nimeni.

Hän kätteli sekä sisartaan että varatuomaria. Mutta hän ei tiennyt, mitä ajatella ja tunki itsensä tuiki typeräksi.

Viksarilla oli omat ajatuksensa tästä kihlauksesta.

— Kenties saan minä viedä ilmoituksen jo lehteen? sanoi hän vie kkaasti.

— Vie kää te vaan, hymyili Aino.

Sehän siitä sittenkin lopuksi tuli, ajatteli varatuomari.

Hän repäisi lehden muistikirjastaan ja kirjoitti: „Kihloissa, Aino Lyy, Tauno Tavela.“ Ojensi sen Vilho Viksarille.

— Minä olen teille suuresti kiitollinen, sanoi hän. Muutoin: tietysti tämä kohta us jää meidän kesken.

— Tietysti.

Viksari tuns i olevansa sangen nolo. Lempoko hänet oli pannutkin leikkimään tässä rakkauden postiljoonia?

Hän kumarsi lähteäkseen.

— Minä tulen mukaan, sanoi Onni.

— Me tulemme kaikki, sanoi varatuomari.

He lähtivät. Setä yksin jäi saliin. Varatuomari saattoi hänet sohvalle nukkumaan ja asetti tyynyn hänen päänsä alle. Sähkön jätti hän kuitenkin varovaisuuden vuoksi palamaan.

Onni odotti sisarensa kanssa porraskäytävässä.

— Me menemme kai kotiin? sanoi veli.

— Kaiketikin, sanoi sisar.

— Tietääkö mamma mitään asiasta?

— Hän saa sen tietää ennen maatamenoaan.

— Missä sanot olleesi?

— Kihlautumassa.

Varatuomari tuli ja ojensi käsivartensa morsiamelleen. He astuivat kaikki ulos kadulle.

9.

Setä Malakias heräsi hyvin varhain seuraavana aamuna. Hän löysi itsensä veljenpojan sohvalta vielä täysissä juhlatamineissaan.

Hän ei aluksi muistanut ollenkaan, missä oli.

Mutta heti kuin hän sen muisti myös, kimposi hän kohoksi, riisui hännystakkinsa ja rupesi päätäpahkaa pukeutumaan.

— Saanko minä tuoda herralle kahvia? kysyi piika ovelta.

— Ei ole tarpeellista.

Hän köytti kiini hylkeennahkaisen kassakkinsa ja vilkaisi aikataulua. Katsoi kelloaan ja puki turkin päälleen.

— Saa sanoa varatuomarille, että minä olen matkustanut, ilmoitti hän kyökin ovesta.

— Kenties minä kuitenkin herätän varatuomarin?

— Ei ole tarpeellista.

Hän löysi ajurin ja saapui asemalle juuri kuin soitettiin toista kertaa. Hän syöksyi tuulena ylös portaita, sysäsi kantajat syrjään, ehti vielä ostamaan aamulehdet ja heittäytymään toisen luokan vaunuun, jonka hän aatteellisessa innostuksessaan oli lähtiessä sallinut itselleen.

Juna vihelsi. Nyt vasta oli hänellä aikaa huoahtaa.

Hän muisti hämärästi, mitä hänelle viimeisen vuorokauden kuluessa oli tapahtunut. Mutta hän ei tahtonut sitä ajatella enempää. Kaikki oli käynyt häneltä kuin unessa, aina tuosta hänen äkillisestä lähdöstään pääkaupunkiin, jatkuen yhtenäisesti humuun ja humaltumiseen nuorten miesten parissa.

Nyt alkoi hän herätä vähitellen. Hän kaipasi takaisin pieneen maaseutukaupunkiinsa, kodikkaasen työväenkeittiöön, rakkaiden sanomalehtiensä luo ja puhumaan politiikkaa koulupoikien kanssa.

Se tulisi tästä lähtien olemaan hänen ainoa maailmansa. Eikä hän enää milloinkaan jättäisi sitä.

Samassa muisti hän sanomalehdet taskussaan. Ensimmäinen, joka sattui hänen eteensä, oli veljenpojan kihlaus-ilmoitus.

— Kas vaan, sanoi hän itsekseen ja luki toisen kerran.

— Onneksi olkoon, hymähti hän.

Nyt tiesi hän katkenneeksi viimeisen siteen, joka häntä oli vielä pääkaupunkiin kiinnittänyt. Veljenpoika ei varmaankaan enää koskaan kirjoittaisi hänen vekseleihinsä.

Hän avasi lehden ja luki pääkirjoituksen otsakkeen:

— Sovinto puolueiden välillä.

— Niin vai, hymähti hän happamesti.

Ja ensimmäisen kerran elämässään tunsi hän itsensä vanhaksi ja tarpeettomaksi. Ne näkyivät kyllä hoitavan asiansa. Hän oli ikäkulu ukkorähjä, joka jo joutikin romukoppaan.

Näissä synkissä mietteissä silmäili hän edelleen lehteä. Hänen silmäänsä sattui otsake: „Muukalainen Israelissa“, painettu petiittivälikkeillä. Alla seiso: Vilho Viksari.

Setä huomasi heti ensimmäisistä riveistä, että tarkoitettiin häntä. Hän luki edelleen ja huomasi, että siinä oli leikillisessä muodossa kerrottu hänen seikkailunsa. Leikki ei ollut millään tavalla pahansuopaa taikka ilkeätä, mutta kaikissa tapauksissa kyllin ilkeätä saattaakseen hänet naurun-alaiseksi tuossa pienessä maaseutukaupungissa.

— Saakelin veitikat! sanoi hän ääneen. Häntä huvitti leikki.

Mutta heti sen jälkeen tuli hän hyvin vakavaksi.

— On se sentään hyvin sikamaista, mutisi hän, ja luki uudelleen kirjoituksen.

Se oli täydellinen luonnekuvaus hänestä. Ei se ollutkaan niin viatonta kuin hän oli uskonut ensi näkemältä. Kun hän oikein rivien välistä luki, huomasi hän, että hänet oli esitetty siinä vanhaksi höperöksi, viimeiseksi mohikaaniksi, joka kummitteli selvällä päivällä valko-ihoisten parissa.

— Hävytöntä! murahti hän ääneen ja rypisti lehden.

Mutta hänellä ei ollut enää voimaa siveelliseen suuttumukseen. Hän tunsi vaistomaisesti, että tuo kynäniekka oli oikeassa. Mikä hän enää olikaan muuta? Romukoppaan, romukoppaan, niin että luut kalisevat!

Hänen päänsä nyökkähti vasten rintaa ja sanomalehti putosi hänen käsistään. Junan jyrinä hytkytteli mielinmäärin hänen ruumistaan ja ohi kiitävät kiskojen liitekohdat soittelivat hänen korvaansa yksitoikkoista säveltään. Hän rupesi siinä jo erottamaan sanojakin. Hän kuunteli niitä kotvasen ja virisi

vihdoin itsekin hyräilemään hiljaa vanhalla särkyneellä tenorillaan.

„Onpa meillä mööpeleitä,
ämpäri ja kiulu,
vanha roka seinällä
ja ravistunut viulu.“

Hänen äänensä katkesi särähtäen ja hänen nenänjuurensa kutisi hyvin kummallisesti. Hän tunsu tarvitsevansa nenäliinaa.

Samassa putosi kirkas kyynel hänen kädelleen. Hän itki.

— Itku pitkästä ilosta, myhähti hän.

Elämä on oikeastaan sangen yksinkertaista, ajatteli hän sitten. Kun on nauranut aikansa, niin itkee, ja kun on itkenyt, niin rupeaa jälleen naurattamaan. Tämän tietäen voi tehdä kumpaistakin melkoisella mielen-tyyneydellä.

Hän kuivasi kyyneleensä ja hymyili. Sitten oikasi hän jälleen rypistyneen sanomalehden ja luki sen tarkkaan, ensimmäiseltä viimeiselle sivulle, kuten hänen tapansa oli. Sitten taittoi hän lehden huolellisesti taskuunsa ja jäi liikkumattomana katsomaan ulos vaunun ikkunasta harmaan pakkas-aamun hämärään, joka valkeni vähitellen.

Hänen oli hyvä olla. Ei mieli kaivan-
nut mitään jäleltäpäin, ei mitään edeltäpäin-
kään toivotellut, oli hyvä niinkuin oli, vaikka
kuolema huomispäivänä päälakeen putoaisi.

Lokakuulla 1905.

Otavan joulukirjallisuutta:

<i>Eino Leino</i> , Naamioita.	3: 25.
” ” Talvi-yö. Runoja.	1: 75.
<i>Larin Kyösti</i> , Meren maininkeja. Runoja.	2: 25.
” ” Leipä ja laulu. Kertomuksia.	2: 25.
<i>Joel Lehtonen</i> , Villi. Romaani.	3: 50.
” ” Matalena. Laulu synnyinseu- seudulle. Kertomus.	2: 75.
<i>Yrjö Veijola</i> , Karsikko. Runoja.	1: 50.
” ” Sydämiä yössä. Runomuotoinen syystarina.	1: 50.
<i>Arvid Järnefelt</i> , Maaemon lapsia. Kertomus.	
<i>Aino Kallas</i> , Meren takaa. Sarja novelleja.	1: 75.
” ” ” ” Toinen sarja.	2: 25.
<i>Rafael Engelberg</i> , Työpajan töminässä. Elä- män orjan lauluja.	1: 50.